

הלכות חנוכה

לתלמידים

סימנים תר"ע - תרפ"ג

סיכום דברי שו"ע רמ"א
משנ"ב ונו"כ

תלמוד תורה

ישראל אבידן

ע"ש הגה"צ שמואל אשר למל ויספיש וצוק"ל

קריית ארנא

שע"י מוסדות ישיבת הר"ן

ע"ש מנחם מענדל רבי מנחם ויספיש משאד"ק וצוק"ל

כל הזכויות שמורות

©

מהדורת תשפ"ד

להערות, הארות וביקורת

יואל סטפנסקי 0533112410

yoelstef@gmail.com

הלכות חנוכה לתלמידים

סימנים תר"ע – תרפ"ג

הרב ישראל גואלמן
רב ומו"צ קהילת "שערי תבונה"
רמות א' – ירושלים
טל. 02 - 5861799

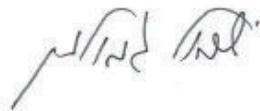
בס"ד, חודש כסלו, תשע"ח

מכתב ברכה

הנה הראני הרב יואל סטפנסקי שליט"א, מחשובי המחנכים בתלמוד תורה "שערי דעת", שבשכונתינו, חוברת נכבדה בהלכות חנוכה, והוא סיכום הלכות חנוכה ע"פ פסקי השלחן ערוך והמשנה ברורה, בסגנון, שפה ולשון ברורה לתלמידים, דבר דבור על אופניו, באופן שיהיה קל לתלמידים ללמוד ולשנן הלכות אלו.

עברתי על החוברת ועל עיקרי הדינים שבה, וראיתי שהדברים מסוכמים ומתומצתים בצורה מאירת עינים, ובטוב טעם ודעת, להלכה ולמעשה.

וע"כ ברכתי שיזכה הרב המחבר שחוברת זאת תעשה פירות משובחים, וצעירי הצאן ידעו הלכות חנוכה על בוריים, ושלא תצא תקלה מתחת ידו, ויזכה להגדיל תורה ולהאדירה.

הקדמה	מאי חנוכה	7
פרק א	דברים האסורים והמותרים בחנוכה - סימן תרע	9
פרק ב	סדר הדלקת נר חנוכה - סימן תרעא	14
פרק ג	מקום הדלקת נר חנוכה - סימן תרעא	21
פרק ד	הדלקה בבית הכנסת - סימן תרעא	27
פרק ה	זמן הדלקת נר חנוכה - סימן תרעב	30
פרק ו	שמנים ופתילות הכשרים לנר חנוכה - סימן תרעג	36
פרק ז	איסור השתמשות בנר חנוכה - סימן תרעג	40
פרק ח	נרות הנוספים שצריך להדליק ודין נרות שהתערבו - סימן תרעג	44
פרק ט	הדלקה מנר לנר - סימן תרעד	49
פרק י	הדלקה עושה מצוה - סימן תרעה תרעג	54
פרק יא	המחויבים בנר חנוכה - סימן תרעה	59
פרק יב	ברכות ההדלקה - סימן תרעו	63
פרק יג	סדר הדלקת הנרות - סימן תרעו	67
פרק יד	דין אכסנאי - סימן תרעז	71
פרק טו	דין נותר השמן שבנר - סימן תרעז	78
פרק טז	הדלקת נרות בע"ש ובמוצ"ש - סימן תרעח תרעט תרפא	81
פרק יז	תפילות בחנוכה - סימן תרפב תרפג	86

הקדמה

מאי חנוכה

א. גס חנוכה

כתב הרמב"ם^א וזה לשונו: בבית שני, כשפילכי יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסק בתורה ובמצוות, ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם, ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות, וצר להם לישראל מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול, עד שרחם עליהם אלקי אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום, והושיעו ישראל מידם, והעמידו מלך מן הכהנים, וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנים עד החרבן השני:

וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום, בכ"ה בחדש כסלו ה'ה, ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד, ולא ה'ה בו להדליק אלא יום אחד בלבד, והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים, עד שפיתשו זיתים והוציאו שמן טהור:

א. הלכות חנוכה פ"ג הל' א-ג והובא במ"ב ס"ק א

וּמִפְּנֵי זֶה, הִתְקִינוּ חֲכָמִים שְׂבָאוֹתוֹ הַדּוֹר שֶׁיְהִיוּ שְׂמוֹנֶת יָמִים
הָאֵלוֹ שֶׁתְּחַלְתֵּן כ"ה בְּכֶסֶלּוֹ יְמֵי שִׂמְחָה^ב וְהַלֵּל, וּמִדְּלִיקִין בֶּהֶן
הַנֵּרוֹת בְּעֶרְבַּ עַל פְּתִיחֵי הַבָּתִּים בְּכָל לַיְלָה וְלַיְלָה מִשְׂמוֹנֶת
הַלֵּילוֹת לְהִרְאוֹת וּלְגַלוֹת הַנֵּס.

וְיָמִים אֵלּוּ הֵן הַנִּקְרָאִין חֲנֻכָּה, וְהֵן אֲסוּרִין בְּהִסָּפֵד וְתַעֲנִית
כִּימֵי הַפּוֹרִים. וְהַדְּלָקַת הַנֵּרוֹת בֶּהֶן מִצְוָה מִדְּבַרֵּי סוּפְרִים
בְּקִרְיַאת הַמְּגִלָּה:

ב. שם חֲנֻכָּה

הַיָּמִים הָאֵלּוּ נִקְרָאִים בְּשֵׁם חֲנֻכָּה, מִלְּשׁוֹן חָנוּ-כ"ה, שְׁבִיּוֹם כ"ה
חָנוּ מֵאוֹיְבֵיהֶם^ג.

ב. זה דעת הרמב"ם ולא פסק השו"ע להלכה ימי שמחה כפי שמבואר לקמן פרק א סעיף ג,
ויש מהאחרונים שהסבירו בדעתו ששמחה היינו שמח וטוב ולב ואין הכונה שמחה כמו
ביו"ט שהוא ע"י סעודה
ג. מ"ב ס"ק א

פֶּרֶק א

דְּבָרִים הָאֲסוּרִים וְהַמְּתָרִים בַּחֲנֻכָּה

סימן תרע

א. עֲשִׂית מְלָאכָה

יְמֵי הַחֲנֻכָּה מְתָרִין בַּעֲשִׂית מְלָאכָה.^ד

וְנוֹהֲגוֹת הַנָּשִׁים שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה כָּל זְמַן שֶׁהַנֵּרוֹת דּוֹלְקִים^ה
 [חֲצִי שָׁעָה], לְהַכִּיר שֶׁאֲסוּר לְהַנּוֹת מִהַנֵּרוֹת.^ו

וְאֲסוּר לָהֶן לְהַקֵּל בַּעֲשִׂית מְלָאכָה בְּזִמְנָא זֶה, הוֹאִיל וְנוֹהֲגוֹ שֶׁלֹּא
 לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה, כָּכֹל הַדְּבָרִים הַמְּתָרִים שֶׁנִּהְיָגוּ בָּהֶם אֲסוּר.^ז

אֲךָ בְּמָקוֹם שֶׁנִּהְיָגוּ אֲסוּר מְלָאכָה כָּל הַיּוֹם, יֵשׁ לְמַחֲוֹת בְּיָדָם
 כִּי הַבְּטָלָה הִיא עֲבֵרָה וְגַם מְבִיאָה לַיָּדִי שְׁעָמוּם^ח = שְׁגָעוֹן^ט.

יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁבָּהֶם אֲףִי הָאֲנָשִׁים מְחַמְרִים שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה
 כָּל זְמַן שֶׁהַנֵּרוֹת דּוֹלְקִים.^י

ד. סעיף א

ה. סעיף א

ו. מ"ב ס"ק ד

ז. סעיף א' ומ"ב ס"ק ה

ח. מ"ב ס"ק ה

ט. רש"י כתובות נט:

י. מ"ב ס"ק ג

ב. צדקה בחנכה

נוהגין העניינים לסובב על הפתחים בחנכה^{יא}, ומרבים בצדקה בימי החנכה, כי ימים אלו מסגלים לתקן בהם פגמי נפשו על ידי הצדקה^{יב}.

ג. סעודות בחנכה

☞ דעת השלחן ערוך^{יג}, שהסעודות שאוכלים בחנכה הן סעודת הרשות ואין בהן מצוה, כיון שקבעו את ימי החנכה להודות ולהלל ולא למשטה ושמחה.

והטעם שלא קבעו לימי שמחה כמו בפורים, כיון שבפורים עקר הגזירה היתה על הגוף להרגם שהוא בטול המשטה ושמחה, ואפלו חס ושלום היו ממירים דתם לא היו המן ואחשורוש מקבלים אותם, וכשנצלו תקנו חז"ל להודות על ההצלה על ידי משטה ושמחה.

אבל אנטייכוס והיונים גזרו רק צרות ושמדות כדי להמיר דתם ולהשפיתם תורתם, ואם חס ושלום היו ישראל נכנעים לפניהם ומאמינים באמונת הגויים, היו מקבלים אותם, וכשהגביר הקב"ה את יד ישראל, קבעו חז"ל להודות על ההצלה בהלל והודאה, שהרי הם רצו למנע אותנו מלהלל ולהודות לה' יתברך ואנו מודים ומשבחים לו על שהיה לנו ילאקים ולא עזבנו מעבודתו^{יד}.

יא. מ"ב ס"ק א

יב. קיצור שו"ע סימן קל"ט סעיף א

יג. סעיף ב

יד. מ"ב ס"ק ו

שֶׁ יֵצֵא הָרַמָּ"א^{טו}, שֵׁשׁ קָצַת מִצֹּה בְּרַבּוּי סְעוּדוֹת בַּחֲנֻכָּה, כִּי וְכֵן שָׁבַח"ה בְּכִסְלוֹ הֵיטָה חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ, כַּמְבָּאָר בַּמְדָּרֶשׁ דְּמִלְאֶכֶת הַמִּשְׁכָּן נִגְמְרָה בְּכ"ה בְּכִסְלוֹ וְהַמִּתִּין הַקַּב"ה בְּהַקְמָתוֹ עַד חֹדֶשׁ נִסָּן מִשּׁוּם שָׁבוּ נוֹלַד יִצְחָק, וְאָמַר הַקַּב"ה עָלַי לְשָׁלֵם לְכִסְלוֹ, וְשָׁלֵם לוֹ בַּחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ בִּימֵי הַחֲשׁוֹנוֹנָאִים^{טז}.

אִם אוֹמְרִים זְמִירוֹת וְתַשְׁבְּחוֹת בְּאוֹתָן סְעוּדוֹת הָיוּ [לְדַעַת הָרַמָּ"א] סְעוּדַת מִצֹּה.

וְכֵן בְּכָל סְעוּדָה שְׁאִינָה סְעוּדַת הָרִשּׁוֹת לְגַמְרִי, כְּגוֹן נִשְׁוֹאֵי בֵּית תַּלְמִיד חָכָם לְעַם הָאָרֶץ, אִם אוֹמְרִים שִׁירוֹת וְתַשְׁבְּחוֹת הָיוּ סְעוּדַת מִצֹּה^{יז}.

וְכָתַב הַמַּהְרֵש"ל, שֶׁבְּכָל עֵת אִם עוֹשֶׂה סְעוּדָה לְתֵת שָׁבַח לַה' אוֹ לְפָרְסָם הֵנִס אוֹ לְפָרְסוֹם מִצֹּה וְכִדּוּמָה הָיוּ סְעוּדַת מִצֹּה^{יח}.

ד. מֵאֲכָלִי גְבִינָה

יֵשׁ אוֹמְרִים שֵׁשׁ לֶאֱכֹל גְּבִינָה בַּחֲנֻכָּה, לְפִי שֶׁהֵנִס נַעֲשֶׂה בָּזָה^{יט}, שְׁיִהוּדִית בָּתוֹ שֶׁל יוֹחָנָן כֹּהֵן גָּדוֹל הָאֲכִילָה אֶת רֹאשׁ הַצּוֹרְרִים גְּבִינָה וְכִשְׁצִמָּא שָׁתָה יַיִן וְהִשְׁתַּכֵּר, חֲתָכָה רֹאשׁוֹ וְהִבִּיָּאָה אוֹתוֹ לִירוּשָׁלַיִם, וְכִרְאוֹת שׁוֹר צָבָאָם כִּי אָבַד מִלָּכָם בְּרָחוּ הָאוֹיְבִים^כ.

טו. סעיף ב

טז. מ"ב ס"ק ז

יז. מ"ב ס"ק ח

יח. מ"ב ס"ק ט

יט. רמ"א סעיף ב

כ. מ"ב ס"ק י וקיצור שו"ע סי' קלט סעיף ג

ה. הספד בחנכה

אסור להספיד בחנכה, אבל חכם בפניו (דהינו בשעת ההלוייה) – מתר להספידו^{כא}.

בערב חנכה מתר להספיד^{כב}, ויש פוסקים האוסרים^{כג}.

ביום שלאחר חנכה מתר להספיד לכלי עלמא^{כד}.

ו. תענית בחנכה

אסור להתענות בחנכה, ואפלו תענית יום שמתו בו אביו או אמו (יאר ציט - יום השנה)^{כה}.

אם עבר והתענה צריך להתענות יום נוסף לאחר חנכה כדי לכפר על התענית שהתענה בחנכה^{כו}.

תענית חלום מתר להתענות בחנכה כדי שיקרע גזר דינו, אך צריך להתענות יום לאחר חנכה כדי לכפר על התענית שהתענה בחנכה^{כז}.

ז. תענית לפני ואחרי חנכה

בערב חנכה דעת השלחן ערוך שמתר להתענות, ודעת הב"ח והפרי חדש שאסור^{כח}.

כא. שו"ע סעיף ג

כב. מ"ב סימן תרפו ס"ק א

כג. מ"ב ס"ק יב

כד. מ"ב סימן תרפו ס"ק א

כה. רמ"א סעיף ג

כו. מ"ב ס"ק יא

כז. רמ"א, שו"ע סימן רפח סעיף ד סימן תקסח סעיף ה

כח. שו"ע סימן תרפו ומ"ב שם ס"ק א

יֵשׁ הַנוֹהֲגִים לְהַתְעַנּוֹת בְּעָרֵב חֲנֻכָּה בְּמָקוֹם תְּעֵנִית עָרֵב רֹאשׁ
חֹדֶשׁ טֹבֶת שֶׁחַל בְּחֲנֻכָּה שְׁאִסּוּר לְהַתְעַנּוֹת בּוֹ, וּמִי שֶׁנוֹהֵג בֶּן
לֹא יִשְׁנֶה מִמְּנֻהָגוֹ וַיִּתְעַנֶּה, אֲךָ מִי שֶׁאֵין לוֹ מְנָהֵג לֹא יִתְעַנֶּה,
וְכָל שֶׁכֵּן שְׁאִסּוּר לְקַבֵּעַ בְּיוֹם זֶה תְּעֵנִית צְבוּר^{כט}.

בְּיוֹם שֶׁלֹא אַחֲרֵי חֲנֻכָּה מִתָּר לְהַתְעַנּוֹת, אֲךָ אֵין לְקַבֵּעַ בּוֹ תְּעֵנִית צְבוּר^ל.

ח. אֲבִלוּת וְאַנִּינוּת בְּחֲנֻכָּה

אֲבִלִים נוֹהֲגִים בְּחֲנֻכָּה מְנַהֲגֵי אֲבִלוּת, וְאֶפְלוּ דְּבָרִים שֶׁבִּפְרָהֶסְיָא
כְּגוֹן יְשִׁיבָה עַל הַקֶּרֶקַע.

מִי שֶׁמֵּת לוֹ אֶחָד מִשִּׁבְעָה קְרוֹבִים, כָּל יוֹם הַמֵּיתָה (עַד הַקְּבוּרָה)
נִקְרָא אוֹנָן וּפְטוּר מִכָּל הַמַּצּוֹת וְאֵף מִמַּצּוֹת גֵּר חֲנֻכָּה, אֲבָל
יִדְּלִיק בָּלֹא בִּרְכָה כְּדֵי לְפָרֶסֶם הַנֶּס. וְאִם יֵשׁ לוֹ אִשָּׁה תִּדְּלִיק
אִשְׁתּוֹ, וְנִחְלְקוּ הַפּוֹסְקִים אִם יַעֲנֶה אָמֵן אוֹ לֹא^{לא}.

ט. תַּפְלֹת הָאֵבֶל בְּחֲנֻכָּה

אֵבֶל בְּתוֹךְ י"ב חֹדֶשׁ עַל אָבִיו וְאִמּוֹ וּבְתוֹךְ ל' יוֹם עַל שְׁאָר
קְרוֹבִים, יָכוֹל לְהַתְפַּלֵּל בְּחֲנֻכָּה לְפָנֵי הָעֲמוּד כְּשֶׁלִּיחַ צְבוּר
בְּתַפְלוֹת מְנַחָה וּמַעֲרִיב, אֲבָל לֹא בְּשַׁחֲרִית, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ הִלְלִיב
[שֶׁהִלֵּל צָרִיךְ לְאָמְרוֹ בְּשַׁמְחָה].

כט. מ"ב סי' תרפו ס"ק א

ל. מ"ב שם

לא. מ"ב ס"ק יב

לב. מ"ב סימן תרפג ס"ק א וסימן תרעא ס"ק מד, ועי' בסימן תקפא סק"ז שביום שאומרים
הלל יכול אבל להתפלל שחרית אם אחר יאמר הלל, ובסימן קלב בביאור"ל קונטרס
מאמר קדישין הביא שהאבל אין מתפלל לפני העמוד בימים שאין אומרים למנצח ואא"א
ומשמע שאף מנחה ומעריב לא יתפלל

פרק ב

סדר הדלקת נר חנוכה

סימן תרעא

א. להזהר בנר חנוכה

צריך להקפיד מאד במצות נר חנוכה^{לג}. ואמרו חז"ל כי כל הזהיר בנר חנוכה זוכה לבנים תלמידי חכמים, שנאמר "כי נר מצוה ותורה אור", שעל ידי נר של מצוה דהינו שבת וחנוכה, זוכה לאור תורה, שיהיו בננו תלמידי חכמים^{לד}.

מי שאין לו כסף לקנות נר חנוכה, מחיבים גבאי צדקה לתת לו מעות עבור זה, אבל אין מחיבים יותר מגר אחד לכל לילה, שזהו החיוב מעקר הדין^{לה}, וכמבאר להלן בסעיף ד'.

אם גבאי הצדקה לא נתנו לו גרות חנוכה, מחיב העני משום חובת פרסומי נסא לשאל על הפתחים או למכר כסותו או להשפיר עצמו לעבודה, בשביל שיהיה לו ממון לקנות נר אחד לכל לילה^{לו}.

לג. סעיף א

לד. מ"ב ס"ק א

לה. ביאור הלכה ד"ה ואפילו עני

לו. סעיף א ובמ"ב ס"ק ב ג

ב. כִּמָּה גִּירוֹת מִדְּלִיקִים בְּכָל בֵּית

מִבָּאָר בַּגְמָרָא לִי שְׂיֵשׁ שְׁלֹשׁ דְּרָגוֹת בְּקִיּוֹם מִצּוֹת גֵּר חֲנֻכָּה:
 ❖ עֲקָר הַדִּין: הַמִּצְוָה הִיא גֵּר אִישׁ וּבֵיתוֹ, דְּהִינּוּ שְׁכָל בְּעַל
 בֵּית מִדְּלִיק גֵּר אֶחָד בְּכָל לַיְלָה, וְכָל בְּנֵי הַבֵּית יוֹצְאִים יָדֵי
 חוּבָה בְּהַדְלָקָה זו.

וּבְנֵי הַבֵּית הִינּוּ אֲפֹלוּ בְּנֵיו הַגְּדוֹלִים וּמִשְׁרָתֵים הַסְּמוּכִים עַל
 שְׁלֻחָנוּ בְּקִבְיעוֹת^{לח}.

❖ הַמְּהֻדְרִין: גֵּר אֶחָד לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי הַבֵּית^ט.

❖ הַמְּהֻדְרִין מִן הַמְּהֻדְרִין: הַמְּהֻדְרִים יוֹתֵר, מִדְּלִיקִים יוֹתֵר מִגֵּר
 אֶחָד בְּכָל לַיְלָה, וְנִחְלָקוּ בֵּית שְׂמַאי וּבֵית הֵלֵל בְּמִנְיֵן הַגִּירוֹת
 שְׂמִידִילִיקִים הַמְּהֻדְרִין מִן הַמְּהֻדְרִין בְּכָל לַיְלָה.

וְנִפְסַק לְהַלְכָּה כְּבֵית הֵלֵל שְׂמִידִילִיק בְּכָל לַיְלָה כְּפִי מִנְיֵן הַיָּמִים
 הַיוֹצְאִים, דְּהִינּוּ שְׁבַלְלִיָּה הָרֵאשׁוֹן מִדְּלִיק גֵּר אֶחָד, בְּלִילָה הַשְּׁנִי
 שְׁתֵּי גִירוֹת, וְכֵן בְּשָׁאָר הַלֵּילוֹת עַד שְׁבַלְלִיָּה הָאַחֲרוֹן יְדְלִיק
 שְׁמוֹנֶה גִירוֹת.

ג. מִי מִבְּנֵי הַבֵּית מִדְּלִיק

נִחְלָקוּ הַפּוֹסְקִים בְּדִין הַמְּהֻדְרִין מִן הַמְּהֻדְרִין, מִי מִדְּלִיק:
 דַּעַת הַשְּׁלֵחַן עֲרוּךְ – וְכֵן נוֹהֲגִים הַסְּפָרְדִּים – שֶׁרֶק בְּעַל
 הַבֵּית מִדְּלִיק וּמוֹסִיף וְהוֹלִיף עַד שְׁמַגִּיעַ בִּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לְשְׁמוֹנֶה
 גִּירוֹת^ז, וּשְׁאָר בְּנֵי הַבֵּית (אֲפֹלוּ בְּנֵיו הַגְּדוֹלִים וּמִשְׁרָתֵיו הַסְּמוּכִים

לז. שבת כא: והובא בביאור הלכה ד"ה בלילה

לח. מ"ב ס"ק ח

לט. ונחלקו הראשונים אם הכונה שבעה"ב מדליק גר עבור כל אחד מבני הבית או שכל

אחד מבני הבית מדליק גר אחד לכל לילה

מ. סעיף א

על שלחנו בקביעות הנחשבים מבני ביתו) נגזרים אחר בעל הבית^{מא}.

והטעם, משום שאם בעל הבית לבדו מוסיף ומדליק גר בכל לילה ולילה נפר תוספת הנרות, אך אם כל אחד מבני הבית מדליק, אין תוספת הנרות ביום השני נפרת, שהרי יתכן שתוספת הנרות היא של אחרים מבני הבית, ולא יהיה נפר ההדור^{מב}.

דעת הרמ"א – וכן נוהגים האשכנזים – שכל אחד מבני הבית מוסיף ומדליק בכל יום עד שמגיע כל אחד מבני הבית ביום השמיני לשמונה נרות. חוץ מאשתו, שאינה מדליקה לעצמה, כיון שאשתו כגופו^{מג}. ואף הנערות אינן מדליקות לעצמן כיון שהנשים היו טפלות לאנשים בנ"מ^ד.

לדעה זו צריך לזהר שכל אחד מבני הבית יניח את הנרות במקום אחר, כדי שיהא נפר כמה נרות מדליק כל אחד מבני הבית^{מה}, ועין לקמן סעיף ו'.

ד. מי שאין לו די כסף להדר במצוה פדינה

מי שאין לו די כסף להיות מהמהדרין או מהמהדרין מן המהדרין, ידליק כעקר הדין גר אחד בכל יום עבור כל בני הבית ויוצא בזה^{מו}.

מא. מ"ב ס"ק ח

מב. ביאור הלכה ד"ה לא ידליקו

מג. מ"ב ס"ק ט

מד. מ"ב סימן תרעה ס"ק ט ועי' בעולת שמואל סימן קה באורך דבריו

מה. סעיף ב

מו. מ"ב ס"ק ד

מי שיש לו תשעה גרות, ידליק בכל לילה גר אחד, ובלילה השני ידליק שתי גרות^{מז}.

מי שיש לו עשרה גרות, ידליק בכל לילה גר אחד, ובלילה השני ידליק שתי גרות, אבל בלילה השלישי לא ידליק שתי גרות אלא רק גר אחד^{מח}.

מי שאין לו מספיק שמן לכל הגרות שידלקו בשעור, יתן באחד הגרות שמן בשעור, והשאר יחלק בין כלם, כיון שאם יתן לכלם בשעור שזה לא יצא אפלו את עקר הדין, שהרי לא יהיה שם אפלו גר אחד שבו שמן בשעור^{מט}.

אם יש לו שמן בצמצום לשמונת הלילות במהדרין מן המהדרין, ולחברו אין שמן כלל, הדין תלוי: אם חברו הוא מבני ביתו, ידליק הוא בשמן במהדרין מן המהדרין וחברו לא ידליק כלל שהרי מעקר הדין הוא יוצא בהדלקת בעל הבית. אך אם אין חברו מבני ביתו, מוטב שיתן לחברו חלק מהשמן ושניהם ידליקו רק כפי עקר הדין, גר אחד לכל לילה, וכך יצאו שניהם ידי חובה^נ.

ה. אין לו מספיק כסף לשמן זית

אם השמן ביקר ואין יכול להדליק בשמן זית במהדרין מן המהדרין שמוסיף והולך בכל לילה, עדיף שידליק בגרות שעזה

מז. מ"ב ס"ק ה

מח. שם, ועי' בחיי אדם כלל קנר סעיף כה שהטעם כיון שאם ידליק ב' גרות לא יקיים לא עיקר הדין ולא מהדרין.

מט. מ"ב ס"ק ו

נ. שם

ויקנים המצוה במהדרין מן המהדרין, משדליק בשמן זית ויקנים
רק את עקר הדין^{נא}.

וכל זה בשאר הלילות, אבל בלילה הראשון, שבו בלאו הכי
מדליקים רק גר אחד, יש להדליק בשמן זית אף שהוא ביקר,
ואף שעל ידי זה לא יוכל לנהג בשאר הימים במהדרין מן
המהדרין. שכן, חביבה מצוה בשעטה, ואין דוחים מצוה
בשעטה כדי לקיים מצוה מן המבחר בזמן אחר^{נב}.

ו. גר שיש לו ב' פיות

גר (הכלי שמחזיק את השמן) שיש לו שתי פיות (פתחים
לפתילות), אף על פי שהפתילות מחברות בתוך הכוס, אם
נפר מבחוץ שהם כשתי פתילות הרי זה נחשב כשתי גרות^{נג}.

ומועיל לשתי גרות אף לשני בני אדם המדליקין, כגון שני בני
אדם הנוהגים במהדרין (שכל אחד מבני הבית מדליק גר אחד)
יכולים להשתמש בגר זה לשני בני אדם^{נד}.

אף כתב המגן אברהם שלפי מה שהכריע הרמ"א לעיל (סעיף
ג'), שהמהדרין מן המהדרין נוהגים שכל אחד מבני הבית
מדליק ומניח את גרותיו במקום מיוחד, אין יכולים שני בני
אדם להדליק בזה, אלא אדם אחד^{נה}.

נא. מ"ב ס"ק ז

נב. שעה"צ ס"ק ח

נג. סעיף ד ועי' ס"ק יא

נד. שעה"צ ס"ק יז

נה. מ"ב ס"ק יד

אֲמַנָם בְּלִילָה הָרִאשׁוֹן אֶף שָׁאִין שִׁיךְ בּוֹ הַטַּעַם שֶׁיָּבֹאוּ לְטַעוֹת
וַיִּחְשְׁבוּ שֶׁהַנְּרוֹת הַנוֹסְפִים הֵם שֶׁל אָדָם אֶחָד, שֶׁהָרִי מְדַלִּיקִין
רַק גֵּר אֶחָד, וַדַּעַת הַמִּגֵּן אֲבָרָהֶם שֶׁלֹּא יִדְלִיקוּ שְׁנֵי בְנֵי אָדָם,
דִּלֹּא פְלוּג רַבָּנָן, וַדַּעַת הָאֵלִיָּהוּ רַבָּה שֶׁאֶפְשָׁר לְהַדְלִיק, וְהַהֲכָרָעָה
שֶׁבְּמִקּוֹם הַדָּחַק אֶפְשָׁר לְהַקְלִי.".

ז. גֵּר שֵׁישׁ לוֹ ח' פִּיּוֹת

מִנּוּרָה שֵׁישׁ לָהּ שְׁמוֹנֶה פִּיּוֹת, שֶׁנֶּפֶר הַהֲבִדֵּל בֵּין הַנְּרוֹת, מִתָּר
אֶף לְדַעַת הַרַמְ"א לְהַדְלִיק בָּהּ שְׁנֵי בְנֵי אָדָם זֶה בְּקֶצֶה זֶה וְזֶה
בְּקֶצֶה זֶה (בְּשִׁלְשֵׁת הַלֵּילוֹת הָרִאשׁוֹנִים), כִּיּוֹן שֶׁנֶּפֶר שֶׁהַדְלִיקוּ
אֶת הַנְּרוֹת שְׁנֵי אֲנָשִׁים, שֶׁהָרִי אִם הָיָה מְדַלִּיק בָּזֶה אָדָם אֶחָד
הָיָה מְדַלִּיק לְפִי הַסֵּדֶר גֵּר אֶחָד סָמוּךְ לַחֲבֵרוֹ".

ח. שֶׁלֹּא לְהַדְלִיק הַנְּרוֹת בְּמִדּוּרָה

תִּקְנוּ חַז"ל לְהַדְלִיק גִּירוֹת חֲנֻכָּה זְכָרוֹן לְנֶס שֶׁהָיָה בַּמִּקְדָּשׁ, וְלִכְן
אִין לְהַדְלִיק הַנְּרוֹת בְּאֶפֶן שֶׁיִּרְאֶה בְּמִדּוּרָה^נ, וַיֵּשׁ כַּמָּה דִּינָיִם
הַיּוֹצֵאִים מִזֶּה כְּדִלְהֵלֵן:

❖ מִלֹּא קִעְרָה שְׁמֵן וְהַכְנִיס בָּהּ פְּתִילוֹת, אִם כָּפָה כְּלִי עַל כָּל
פְּתִילָה וּפְתִילָה מוֹעִילָה כָּל פְּתִילָה לְגֵר אֶחָד, אֲבָל אִם לֹא כָּפָה
כְּלִי לֹא יֵצֵא כָּלֵל דְּהוּי בְּמִדּוּרָה מִשּׁוּם שֶׁהַשְּׁלֵהָבוֹת מִתְחַבְּרוֹת^ט.

נו. שעה"צ ס"ק טז

נז. מ"ב ס"ק יב

נח. עפ"י הלבוש סעיף ד

נט. סעיף ד

הַדִּלִּיק וְאַחֵר כָּךְ כָּפָה כָּלִי לֹא יֵצֵא, דִּהְדִּלְקָה עוֹשֶׂה מִצְוָה
בְּמִבְּאֵר לְקַמֵּן פָּרֶק י', וְלִכְּנֹן אִם לֹא הָיָה רָאוּי בְּשַׁעַת הַהִדְלָקָה
לְהִדְלִיק בְּאַפֵּן זֶה, אִי אֶפְשָׁר לְתַקְּנוֹ אַחֵר כָּךְ וְצָרִיךְ לְכַבּוֹתוֹ
לְכִסּוֹת בְּכָלִי וּלְהִדְלִיק שׁוּב.^ס

❧ יֵשׁ לְהַזְהִיר שֶׁלֹּא לְהִדְלִיק אֶת הַנֵּרוֹת בְּעֵגוּל כִּיּוֹן שֶׁנִּרְאָה
בְּמִדּוּרָה^{סא}, וְגַם אֵין כּוֹדֵאי לְהִדְלִיק בְּשׁוּרָה שְׂאִינָה שְׁוָה - אֶחָד
נִכְנָס וְאֶחָד יוֹצֵא - כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לַעֲשׂוֹתוֹ בְּעֵגוּל^{סב}.
בְּפִמּוּטוֹת הָעֲשׂוּיִים קָנִים קָנִים וְיֵשׁ בָּהֶם רוּחַ אֶצְבַּע בִּינְיָהִם
וְכָל קִנָּה מִבְּדֵל מִחֲבֵרוֹ מִתֵּר לְהִדְלִיק אֶפְלוֹ בְּעֵגוּל^{סג}, וּמִכָּל
מָקוֹם אֵינוֹ מִהֲדִיר כָּל כָּךְ^{סד}.

❧ יֵשׁ לְהַזְהִיר כְּשֶׁמִּדְלִיק בְּנֵרוֹת שְׁעוּזָה שֶׁלֹּא יִדְבִּיקֶם יַחְדָּו מִפְּנֵי
שֶׁנִּרְאָה בְּמִדּוּרָה^{סה}, אֲבָל בְּנֵר שֶׁל שַׁבָּת וַיּוֹם טוֹב מִצְוָה לַעֲשׂוֹתָם
כְּרוֹכִים זָכָר לְזִכּוֹר וְשִׁמּוּר^{סו} וּלְהִדְלִיקָם.
וּמִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ לְהַזְהִיר אֶפְלוֹ בְּנֵרוֹת שַׁבָּת וַיּוֹם טוֹב שֶׁלֹּא
לְקָרֵב הַנֵּרוֹת לְאַחֵר שֶׁהִדְלִיקָם וּלְדַבְּקָם יַחְדָּו מִשּׁוּם שֶׁעַל יְדֵי
זֶה מִתְחַמָּמִים וְנוֹפְלִים וְאֵינוֹ מְקַיֵּם הַמִּצְוָה^{סז}.

ס. מ"ב ס"ק יג

סא. רמ"א סעיף ד

סב. מ"ב ס"ק טו

סג. רמ"א סעיף ד

סד. ביאווה"ל ד"ה ומותר

סה. רמ"א סעיף ד

סו. סימן רסג ומ"ב ס"ק ה

סז. ביאווה"ל ד"ה אפילו

פֶּרֶק ג

מְקוֹם הַדִּלְקַת נֵר חֲנֻכָּה

סימן תרעא

א. מְקוֹם הַדִּלְקַת הַנֵּרוֹת

נֵר חֲנֻכָּה מְנִיחוּ מִחוּץ לְפֶתַח הַבַּיִת הַפּוֹנֶה לְרֵשׁוֹת הָרַבִּים מְשׁוּם שְׁעַל יְדֵי זֶה יֵשׁ פְּרָסוּם הַנֶּסֶךְ^{סח}, וְאִם יֵשׁ חֲצֵר לְפָנֵי הַבַּיִת וְאִין הַבַּיִת פְּתוּחַ לְרֵשׁוֹת הָרַבִּים, מְנִיחוּ בְּפֶתַח הַחֲצֵר הַפּוֹנֶה לְרֵשׁוֹת הָרַבִּים^{סט}, וְלֹא בְּפֶתַח הַבַּיִת הַפּוֹנֶה לְחֲצֵר^ע.

מִצְוָה לְהַנִּיחַ הַנֵּרוֹת בְּטַפַּח הַסָּמוּךְ לְפֶתַח^{עא}, כִּינֹן שְׂאֵם יִרְחִיקֵם יוֹתֵר מִטַּפַּח, אֵינּוּ נִכָּר שְׁבַעַל הַבַּיִת הַנִּיחָם שָׁם^{עב}.

יִנִּיחָם מִצַּד שְׂמָאל שֶׁל הַפֶּתַח כְּדִי שִׁתְּהֵא מְזוּזָה מִיָּמִין וְנֵר חֲנֻכָּה מִשְׂמָאל וִיְהֵא מְסוּבָב בְּמִצְוֹת^{עג}.

כְּדִיעֲבֹד אִם הַנִּיחָם בִּיָּמִין הַפֶּתַח יֵצֵא^{עד}.

אִם מְנִיחַ אֶת הַנֵּרוֹת בְּתוֹךְ הַפֶּתַח, יִנִּיחָם בְּצַד שְׂמָאל שֶׁל הַפֶּתַח^{עה}, וּמִשְׁמָעוֹת הַשְּׁלֶחֶן עָרוּךְ שְׂיִכּוֹל לְהַנִּיחָם מֵאֲמָצַע הַפֶּתַח

סח. מ"ב ס"ק כא

סט. סעיף ה

ע. ביאור הלכה ד"ה פתח החצר

עא. סעיף ז

עב. מ"ב ס"ק לא

עג. מ"ב ס"ק לג

עד. שם

עה. סעיף ז

לְצַד שְׂמַאל בְּכָל מְקוֹם, וְדַעַת הַט"ז שְׁיִנְיָחָם בְּקֶצֶה הַשְּׂמַאלִי
סָמוּךְ לְכַתָּל^{עו}.

אם אין מזוזה בפתח יניח הנרות בצד ימין של הפתח^{עז}, וְהַטְעֵם:
1. וְבְכָל דְּבַר מַצָּוָה יָמִין עָדִיף.

2. שְׂיֵשׁ בָּזָה יוֹתֵר פְּרָסוּם הֵנֵס, כִּיּוֹן שְׁכַשְׁנִכְנָסִים לְבֵית מִצּוֹי
שְׁפוּנִים לְיָמִין וְרוֹאִים אֶת הַנְּרוֹת יוֹתֵר^{עח}.

ב. אִינוּ יָכוֹל לְהַדְלִיק בַּפֶּתַח

הַדָּר בְּעֲלִיָּה שְׂאִין לוֹ פֶּתַח פְּתוּחַ לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים אֲלָא גִכְנָסִים
דְּרִף הַבֵּית, מְדָלִיק בְּחִלּוֹן הַפּוֹנֶה לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים.

ג. בַּשַּׁעַת הַסַּפְּנָה

בַּשַּׁעַת הַסַּפְּנָה, שְׂאִין יָכוֹל לְהַדְלִיק בְּאַפֵּן שְׂיִרְאוּ אֶת הַנְּרוֹת
בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים, מְנִיחָם עַל שְׁלִחְנוֹ^{עט}.

ד. מְקוֹם הַהַדְלָקָה כְּשֶׁמְדָלִיקִים בְּתוֹךְ הַבֵּית

בְּזִמָּן שְׁמְדָלִיקִין בְּתוֹךְ הַבֵּית (כְּגוֹן בַּשַּׁעַת הַסַּפְּנָה), שְׂאִין הַהֵפֶר
לְבָנֵי רִשּׁוֹת הָרַבִּים אֲלָא לְבָנֵי הַבֵּית, מַעֲקָר הַדִּין אֵין צָרִיף
לְהַדְלִיק סָמוּךְ לַפֶּתַח^פ, וּמִכָּל מְקוֹם הַמְּנַהֵג לְהַדְלִיק בְּטַפַּח
הַסָּמוּךְ לַפֶּתַח מִבְּפָנִים (בְּשְׂמַאל) כְּדִי שְׂיִהֵא מְסוּבָב בְּמַצּוֹת^{פא}.

עו. מ"ב ס"ק לו

עז. סעיף ז

עח. מ"ב ס"ק לד

עט. סעיף ה

פ. רמ"א סעיף ז

פא. מ"ב ס"ק לו

אם יש בביתו כמה מבני הבית שמדליקים (כשיטת הרמ"א במהדרין מן המהדרין לעיל פרק ב' סעיף ג'), עדיף שכל אחד ידליק גרותיו במקום אחר כדי שיהא נכר כמה מדליקין, ולא ידליקו כלם במקום אחד סמוך לפתח^{פב}.

ומכל מקום לא ידליק במקום הקבוע שמדליק הנרות בכל השנה, כיון שאז לא יהא כלל הבר, וגם באפן שההבר הוא לבני הבית צריך קצת הבר שהוא לגר חנכה ולא לאורה.

ואם יכול להדליק בתוך הבית ויראו הנרות מחוץ לבית דרך החלון באפן שלא יהא חשש סכנה, ידליק שם וזה עדיף מלהדליק סמוך לפתח^{פג}.

ה. גבה הנרות

כשמניח את הנרות סמוך לפתח יניחם למעלה משלושה טפחים מהקרקע^{פד}, משום דלמטה משלושה טפחים כאלו הניחם על הקרקע ממש, ואין נכר שבעל הבית הוא שהניחם^{פה}.

ומצוה לכתחלה שיניח הנרות למטה מעשרה טפחים^{פו}, שבזה יש יותר פרסום הגם שהם למצוה, שהרי אלו הנה מניחם לאור לא הנה מניחם למטה כל כך^{פי}. אמנם גם אם הניחם למעלה מעשרה טפחים או למטה משלושה טפחים יצא^{פז}.

פב. רמ"א סעיף ז

פג. מ"ב ס"ק לח ועי' שעה"צ ס"ק מב

פד. סעיף ו

פה. מ"ב ס"ק כו

פו. סעיף ו

פי. מ"ב ס"ק כז

פז. סעיף ו ומ"ב ס"ק כו

כְּשֶׁמִדְּלִיק בְּתוֹךְ הַבֵּית, לְדַעַת הַמְרִדְכֵי אֵין לְהַקְפִּיד שְׁהֵנֵרוֹת יִהְיוּ לְמִטָּה מִי טַפָּחִים, אֲבָל מִדְּבָרֵי הַטּוֹר מִשְׁמַע שְׂאֵף בְּתוֹךְ הַבֵּית יִדְּלִיק בְּגִבָּה בֵּין שְׁלוֹשָׁה לְעֶשְׂרֵה טַפָּחִים, וְהַכְרַעַת הַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה לְהַחֲמִיר כְּהַטּוֹר שְׂאֵף בְּתוֹךְ הַבֵּית יִנִּיחֵם בֵּין שְׁלוֹשָׁה לְעֶשְׂרֵה טַפָּחִים^פ.

ו. גִּבָּה הֵנֵרוֹת כְּשֶׁדָּר בַּעֲלִיָּה

אם דָּר בַּעֲלִיָּה, שְׂכָבָר נִתְבָּאֵר לְעִיל (סְעִיף ב') שְׂמִדְּלִיק בְּחִלּוֹן הַפּוֹנֶה לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים, אִם יָכוֹל לְהִדְּלִיק בְּחִלּוֹן שֶׁהוּא פָּחוֹת מִעֶשְׂרֵה טַפָּחִים מִקְּרָקְעִית הָעֲלִיָּה יִדְּלִיק שָׁם, וְאִם אֵין לוֹ חִלּוֹן הַפּוֹנֶה לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים שֶׁהוּא פָּחוֹת מִעֶשְׂרֵה טַפָּחִים יִדְּלִיק בְּחִלּוֹן אֲפִלוֹ לְמַעַלָּה מִעֶשְׂרֵה טַפָּחִים (וְזֶה עֲדִיף מִלְּהִדְּלִיק בְּפֶתַח הַבֵּית בְּפָחוֹת מִעֶשְׂרֵה טַפָּחִים וְלֹא יִרְאוּהוּ בְּגִי רִשּׁוֹת הָרִבִּים^ז).

ז. לְמַעַלָּה מִכ' אִמָּה

בֵּין אִם מִדְּלִיק בְּפָנִים וּבֵין אִם מִדְּלִיק בַּחוּץ אֵין לְהִנִּיחַ הֵנֵרוֹת לְמַעַלָּה מִעֶשְׂרִים אִמָּה מִהַקְרָקַע, מִשּׁוּם דִּלֹּא שְׁלֵטָא בֵּיה עֵינָא, וְאִם הִדְּלִיק שָׁם לֹא יֵצֵא^צ, וְצָרִיךְ לְכַבּוֹתָם וּלְהִדְּלִיק לְמִטָּה מִעֶשְׂרִים אִמָּה וּלְבָרֶךְ שׁוֹב. וְלֹא יוֹעִיל רַק לְהוֹרִידָם לְמִטָּה מִעֶשְׂרִים אִמָּה, כִּיּוֹן שֶׁהִדְּלָקָה עוֹשֶׂה מִצּוֹה הָרִי לֹא קָיָם כָּלֵל הַמִּצְוָה לְמַעַלָּה מִעֶשְׂרִים אִמָּה^{צב}.

פט. מ"ב ס"ק כז

צ. שם, ועי' שעה"צ ס"ק ל

צא. סעיף ו ומ"ב ס"ק כח

צב. רמ"א סעיף ו ומ"ב כט

הַדִּלִּיק לַמָּטָה מֵעֲשָׂרִים אֲמָה וְהַעֲבִירָם לְמָקוֹם אֲחֵר שָׁנָם הוּא לַמָּטָה מֵעֲשָׂרִים אֲמָה יָצָא, כִּיּוֹן שְׁשָׁנֵי הַמָּקוֹמוֹת כְּשֵׁרִים^{צג} (וְעֵינֵן לְקַמֵּן פֶּרֶק י' סְעִיף ט' בְּדִין אִם מִתֵּר לְהַחֲזִיק הַנֵּרוֹת כְּשֵׁהֶם דּוֹלָקִים).

כָּתַב הַפְּרִי מְגָדִים, שֶׁבְּנֵרוֹת אֲרָכִים אֵף אִם הֵם מִתְחִילִים לַמָּטָה מֵעֲשָׂרִים אֲמָה, אִם הִלָּהָבָה הִיא לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרִים אֲמָה פָּסוּל^{צד}.

ח. הַדִּלָּקָה מִפְּנֵי הַחֲשָׁד

חָצַר אוּ בֵּית שֵׁשׁ לָהֶם שְׁנֵי פִתְחִים מִשְׁנֵי צְדָדִים, צָרִיךְ לְהַדִּלִּיק בְּשְׁנֵיהֶם, מִפְּנֵי הַחֲשָׁד שֶׁיִּרְאוּ אֲנָשֵׁי הָעִיר שֶׁאֵינּוּ מְדִלִּיק גִּירוֹת בִּפְתַּח וְהֵם יוֹדְעִים שֵׁשׁ לוֹ פֶּתַח אֲחֵר, וְאִזּוּ יֹאמְרוּ כָּשֵׁם שֶׁלֹּא הִדִּלִּיק בִּפְתַּח אֶחָד כִּנְרָאָה לֹא הִדִּלִּיק אֵף בִּפְתַּח הַשְּׁנִי^{צה}.

וּמִבְּרֹךְ רַק כְּשֶׁמְדִלִּיק בִּפְתַּח אֶחָד, וּבִפְתַּח הַשְּׁנִי יְדִלִּיק בְּלֹא בִּרְכָה^{צו}, וְיֵשׁ יַעֲוֹת הַסּוֹבְרוֹת שֶׁאִם לֹא בִּרְךְ כְּשֶׁהִדִּלִּיק בִּפְתַּח הָרֵאשׁוֹן יָכוֹל לְבָרְךְ כְּשֶׁמְדִלִּיק בִּפְתַּח הַשְּׁנִי^{צז}.

ט. ב' פִּתְחִים מֵרוּחַ אֶחָת

אִם שְׁנֵי פִתְחֵי הַחֲצֵר אוּ הַבַּיִת הֵם מֵרוּחַ אֶחָת (צַד אֶחָד) מְסַפִּיק לְהַדִּלִּיק בִּפְתַּח אֶחָד, כִּיּוֹן שְׁבָנֵי הָעִיר יוֹדְעִים שְׁשָׁנֵי הַפִּתְחִים

צג. מ"ב ס"ק ל

צד. שעה"צ ס"ק לג

צה. סעיף ח ומ"ב ס"ק נא

צו. רמ"א שם

צז. שערי תשובה ס"ק יד

שִׁיכִים לְאָדָם אֶחָד, וְרוֹאִים שֶׁהַדְּלִיק כָּבֵד בִּפְתַּח אֶחָד^{צח}, וְאֵין צָרִיף לַחֲשֹׁשׁ שֶׁיָּבֹאוּ אֲנָשִׁים מֵעִיר אַחֶרֶת שְׁאִינָם מִפִּירִים אֶת בַּעַל הַבַּיִת וַיַּחֲשֹׁבוּ שֶׁהַבַּיִת הוּא שֶׁל שְׁנֵי בָנֵי אָדָם וְאֶחָד מֵהֶם לֹא הִדְלִיק, כִּיּוֹן שֶׁבִּלְיָלָה אֵין מְצוּיִין אֲנָשִׁים זָרִים בְּרַחוּבוֹת^ט.

י. ב' בָּתִּים הַמְּחַכְּרִים

אָדָם הָדָר בְּשְׁנֵי בָתִּים הַמְּחַכְּרִים אוֹ שְׁדָר בְּבֵית אֶחָד הַמְּחַלֵּק לְשְׁתֵּי דִירוֹת, אִף אִם שְׁנֵי פִתְחֵי הַבַּיִת הֵם מֵרוּחַ אַחַת, צָרִיף לְהִדְלִיק בְּשְׁנֵי הַפִּתְחוֹת, כִּיּוֹן שֶׁאֲנָשֵׁי הָעִיר הַיּוֹדְעִים שֶׁהֵם שְׁנֵי בָתִּים יִתְכַּן שְׁאִינָם יוֹדְעִים שְׁדָר אָדָם אֶחָד בְּשְׁנֵי הַבָּתִּים. וְאִם יִדְלִיק גִּירוֹת רַק בִּפְתַּח אֶחָד, יָבֹאוּ לַחֲשֹׁד שֶׁבִּפְתַּח הַשְּׁנֵי דָר אָדָם אַחֵר שֶׁלֹּא הִדְלִיק.

וַיֵּשׁ הַמְּקַלֵּין לְהִדְלִיק בִּפְתַּח אֶחָד, אִם שְׁתֵּי הַדִּירוֹת שְׁיִכּוֹת לְאָדָם אֶחָד וְאָדָם אֶחָד דָּר בָּהֶן (כִּיּוֹן שֶׁבָּנֵי הָעִיר יוֹדְעִים שֶׁשְׁיִכּוֹת לְאָדָם אֶחָד אֵין חֲשָׁד)^פ.

יא. הַדְּלָקָה מִפְּנֵי הַחֲשָׁד בְּזִמְן שְׂמִדְלִיקִין בִּפְנִים

בְּזִמְן שְׂמִדְלִיקִין בְּתוֹךְ הַבַּיִת בְּאֶפֶן שְׁאִין הֶכֶר כָּלֵל לְבָנֵי רִשּׁוֹת הָרַבִּים, אֵין צָרִיף לְהִדְלִיק בְּמָקוֹם נוֹסֵף מִפְּנֵי הַחֲשָׁד, שֶׁהָרִי אֵין חוֹשְׁשִׁים לַחֲשָׁד בָּנֵי רִשּׁוֹת הָרַבִּים וְאֵלּוּ בָּנֵי הַבַּיִת יוֹדְעִים שֶׁהַדְּלִיק גִּירוֹת בְּמָקוֹם אַחֵר^{קא}.

צח. סעיף ח ומ"ב ס"ק נב

צט. שעה"צ ס"ק נח

ק. מ"ב ס"ק נג

קא. מ"ב ס"ק נד

פרק ד

הדלקה בבית הכנסת

סימן תרעא

א. הדלקת נרות בבית הכנסת

נהגו להדליק נרות חנוכה בבית הכנסת משום שיש בזה פרסומי נסא לאנשי בית הכנסת^{קב}.

ומבירים על ההדלקה בלילה הראשון של ברכות, ואף על פי שאין בהדלקה זו חיוב מעקר הדין, מכל מקום מצינו שמבירים על דבר שהוא רק מצד מנהג, כגון הלל בראש חודש.

המדליק בבית הכנסת, אינו יוצא ידי חובת הדלקה ולכן חוזר ומדליק בביתו ומברך שם "להדליק" ו"שעשה נסים", אבל "שהחנינו" ביום הראשון מברך רק אם מוציא בהדלקה את אשתו ובני ביתו^{קג}.

ב. מקום הנחת הנרות

נוהגים בהדלקת הנרות בבית הכנסת לעשות זכר למנוחה שהיתה במקדש, ולפי שהמנוחה היתה בדרום לכן יניחם בכתל דרום

קב. סעיף ז

קג. רמ"א סעיף ז ומ"ב ס"ק מה

או על שלחן העומד בצד דרום, ויסדרם ממזרח למערב (ויתחיל להדליק מצד ימין הסמוך לארון הקדש, ועיין לקמן פרק י"ג)^{קד}. ויש שסברו שגרות המנוחה שבמקדש היו עומדין מצפון לדרום, ולכן גם בבית הכנסת יסדרום מצפון לדרום, ואין למחות ביד הנוהגים כן שיש להם על מה שיסמכו^{קה}. בבית הכנסת מניחים את הנרות במקום גבוה כדי שיראו אותם ויהא פרסומי נסא^{קי}.

ג. זמן ההדלקה בבית הכנסת

בבית הכנסת מדליקים בין מנחה למעריב^{קז}, וגם הנוהגים להדליק בביתם לאחר מעריב, מכל מקום בבית הכנסת ידליקו לפני מעריב, והטעם: 1. שאז הצבור מקבץ בבית הכנסת, ויש פרסומי נסא. 2. שאין ראוי לעכב את הצבור לאחר מעריב, שצריכים למהר להדלקת הנרות בביתם^{קח}.

ד. זמן ההדלקה בערב שבת בבית הכנסת

בערב שבת, נוהגין להדליק בבית הכנסת קדם מנחה^{קט}. ובדרכי משה כתב, שהמנהג שגם בערב שבת מדליקין בין מנחה למעריב [לפני כניסת השבת], כיון שאז הצבור מכנסים ויש פרסומי נסא^{קי}.

קד. סעיף ז ומ"ב ס"ק מ מד

קה. מ"ב ס"ק מב

קו. מ"ב ס"ק כז

קז. רמ"א סעיף ז

קח. מ"ב ס"ק מו

קט. רמ"א סעיף ז

קי. מ"ב ס"ק מז

וְכַתֵּב הַמְשָׁנָה בְּרוּרָה דָּאֵם יֵשׁ חֲשֵׁשׁ שְׁעַל יְדֵי שְׂיִמְתִּין הַמְדָּלִיק
עַד שְׂיִבּוֹאוֹ הַצָּבוֹר יָכוֹל לְהִתְאַחֵר וַיִּתְקַדֵּשׁ הַיּוֹם, יְדָלִיק אֶף
בְּלֹא הַצָּבוֹר, וַיָּכוֹל גַּם לְבָרֵךְ^{ק"א}, שְׁגַם בָּזָה יֵשׁ פְּרָסוּמִי נָסָא פִּיּוֹן
שֶׁהַצָּבוֹר יָבוֹאוֹ אַחֵר כֶּף וַיֵּרְאוּ אֶת הַנֵּרוֹת דּוֹלְקִין^{ק"ב}.

ה. אִם רוֹצִים לְמַהֵר לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה

אֶף שְׁלִכְתָּח לָהּ צָרִיף שְׂאוֹתוֹ אָדָם יְדָלִיק אֶת כָּל הַנֵּרוֹת^{ק"ג}, הַנוֹהֲגִים
לְהִדָּלִיק בְּעָרֵב שַׁבָּת לִפְנֵי מִנְחָה, אִם רוֹצִים לְמַהֵר לְהִתְפַּלֵּל, יָכוֹל
שְׁלִיחַ הַצָּבוֹר לְבָרֵךְ וּלְהִדָּלִיק גַּר אֶחָד, וְאֶת שְׂאֵר הַנֵּרוֹת יְדָלִיק
הַשֹּׁמֵשׁ אוֹ אֶחָד הַמִּתְפַּלְלִים^{ק"ד}, פִּיּוֹן שֶׁהַבְּרָכָה חָלָה עַל הַנֵּר
הָרִאשׁוֹן שֶׁהוּא עֶקֶר הַמִּצְוָה, וּשְׂאֵר הַנֵּרוֹת הֵם לְהַדוּר בְּעֶלְמָא^{ק"ו}.
גַּם בְּבֵית, אִם מְמַהֵר לְדַבֵּר נְחוּץ יָכוֹל בַּעַל הַבֵּית לְבָרֵךְ וּלְהִדָּלִיק
גַּר אֶחָד, וְאַחֵר יִשְׁלִים אֶת הַדָּלָקָה שְׂאֵר הַנֵּרוֹת^{ק"ז}.

ו. אָבֵל

אָבֵל בְּתוֹף י"ב חֲדָשׁ עַל אָבִיו וְאִמּוֹ וּבְתוֹף ל' יוֹם עַל שְׂאֵר
קְרוֹבִים, לֹא יְדָלִיק הַנֵּרוֹת בְּבֵית הַכִּנְסֶת בְּלִילָה הָרִאשׁוֹן, פִּיּוֹן
שְׁמִבְרָכִים שֶׁהִחֲיֵנוּ וְעַל יְדֵי בְרָכָה זֹו נִכָּר שֶׁהוּא זְמַן שְׂמִחָה
לְצָבוֹר, וְאֵין רְאוּי לְאָבֵל לְהִרְבּוֹת בְּשְׂמִחָה בְּצָבוֹר, אֶךְ בְּבֵית
יָכוֹל לְבָרֵךְ שֶׁהִחֲיֵנוּ^{ק"ח}.

קיא. שם ועיין ביאור הלכה ד"ה ויש, שהביא שיטת המור וקציעה שאין מברך

קיב. שם

קיג. עפ"י מ"ב ס"ק מח

קיד. רמ"א סעיף ז

קטו. מ"ב ס"ק מט

קטז. שם

קיז. מ"ב ס"ק מד

פֶּרֶק ה

זמן הדלקת נר חנוכה

סימן תרעב

א. זמן ההדלקה

נִתְבָּאֵר בַּגְמָרָא^{ק"י} כִּי זֶמֶן הַדְּלָקַת נְרוֹת חֲנֻכָּה הוּא מִשְׁתַּשְׁקַע חֲמָה, וְנִחְלְקוּ הָרֵאשׁוֹנִים אִם הַכּוֹנֵה לְתַחֲלֵת הַשְּׁקִיעָה אוֹ לְסוֹף הַשְּׁקִיעָה שֶׁהוּא כָּרְבַע שָׁעָה אַחֵר כֹּף בְּזֶמֶן צֵאת הַכּוֹכָבִים^{ק"ט}.

דַּעַת הַשְּׁלַחַן עָרוּךְ שֶׁמִּדְּלִיקִין בְּסוֹף הַשְּׁקִיעָה שֶׁהוּא בְּזֶמֶן צֵאת הַכּוֹכָבִים, שָׂאז מְצוּיִים עוֹבְרִים וְשׁוֹבִים וְיֵשׁ פְּרָסוּמִי נֶסֶא, וְיֵשׁ לְהַזְהִיר שֶׁלֹּא יִקְדִּים (יֹתֵר מִחֲצִי שָׁעָה^{קכ}) וְלֹא יֵאָחֵר מִזֶּמֶן זֶה^{קכא}.

דַּעַת הַרְבֵּה רֵאשׁוֹנִים וְכֵן הַכָּרַעַת הַגֵּר"א שֶׁמִּדְּלִיקִין בְּתַחֲלֵת הַשְּׁקִיעָה שֶׁהִיא כָּרְבַע שָׁעָה לִפְנֵי צֵאת הַכּוֹכָבִים^{קכב}.

וּבִבְאוּר הַלָּכָה הֵבִיא פְּמָה טַעָמִים לְכֹף שְׁעָדִיף שֶׁיִּדְּלִיק בְּתַחֲלֵת הַשְּׁקִיעָה:

1. דַּעַת הַרְבֵּה רֵאשׁוֹנִים שֶׁלְכַתְּחִלָּה יִדְּלִיק קֹדֶם צֵאת הַכּוֹכָבִים

כֶּהַכָּרַעַת הַגֵּר"א.

ק"ח. שבת כא:

ק"ט. מ"ב ס"ק א וביאורה"ל ד"ה עם סוף שקיעתה

קכ. ביאורה"ל ד"ה ולא מקדימים

קכא. סעיף א

קכב. מ"ב ס"ק א

2. גם הראשונים הסוברים שמדליקין בצאת הכוכבים סוברים שאפשר להקדים עד כחצי שעה קודם לכן.

3. יש הסוברים בשיטת הרמב"ם שזמן ההדלקה הוא רק בתחלת שקיעת החמה עד חצי שעה ואי אפשר להדליק אחר כך, והרי צריך להמתין לאחר מעריב (שהוא בצאת הכוכבים) כמבאר לקמן סעיף ב', ועד שיסיים תפילת ערבית יפסיד הזמן^{קכג}.

ב. מעריב והדלקה - מה קודם

נחלקו האחרונים^{קכד} לגבי אותם הנוהגים להדליק בצאת הכוכבים, האם יקדימו להתפלל תפלת מעריב לפני ההדלקה או יקדימו את ההדלקה לתפלה.

והכריע המשנה ברורה, שהנוהג להתפלל מעריב מצאת הכוכבים (ואינו מקדים להתפלל לפני צאת הכוכבים^{קכה}), ידליק קודם זמן תפלת מעריב והינו קודם צאת הכוכבים, משום שאם ימתין לזמן מעריב מתחייב להתפלל מעריב קודם, והטעם: 1. שתפלת מעריב תדירה והדלקת הנרות אינה תדירה, ותדיר קודם, 2. שבמעריב יש מצות קריאת שמע שהיא דאורייתא והיא קודמת להדלקת נר חנכה שהיא דרבנן^{קכו}.

קכג. ביאור"ל ד"ה לא מאחרים

קכד. באר היטב ס"ק ב מגן אברהם ס"ק ז

קכה. כמבואר בסימן רלג ובסימן רלה במ"ב שם ס"ק ח

קכו. מ"ב ס"ק א

ומכל מקום גם הנוהגים להדליק אחר תפילת מעריב יקפידו להניח את השמן בנרות ולהכין הפתילות לפני מעריב, כדי שיהא מוכן להדליק הנרות מיד לאחר תפילת מעריב, שהרי אם יכין הנרות לאחר מעריב יש לחשוש שיעבר הזמן של חצי שעה מצאת הכוכבים ולא יקיים המצוה כתקנה^{קכז}.

ג. להקדים את זמן ההדלקה

היודע שיהא טרוד ולא יוכל להדליק בזמן, יכול להקדים ולהדליק מפלג המנחה (שעה ורביע (זמניים) לפני צאת הכוכבים^{קכח}) ולברך.

וצריך להזהר להניח בנר שמן שידלק עד חצי שעה לאחר צאת הכוכבים^{קכט}, שאם לא ידלקו הנרות בלילה ליפא פרסומי נסא, ואם הניח בנר שמן רק כשעור של חצי שעה, יכפה הנר ויוסיף שמן וידליק, אך לא יברך^{קל}.

אם הדליק מפלג המנחה וכבו הנרות לאחר ההדלקה, יחזור וידליק ולא יברך כיון שבשעת הדחק אומרים שיצא בהדלקה מפלג המנחה^{קלא}.

אם אין לו מספיק שמן שידלק עד חצי שעה לאחר צאת הכוכבים ואינו יכול להדליק בזמן, ידליק מפלג המנחה ולא יברך^{קלב}.

קכז. מ"ב ס"ק א

קכח. מ"ב ס"ק ג ובסימן רסג ס"ק יט הביא המ"ב דעת הלבוש והגר"א דפלג המנחה הוא שעה ורביע לפני שקיעת החמה.

קכט. סעיף א

קל. מ"ב ס"ק ד

קלא. ביאור"ל ד"ה ובלבד

קלב. ביאור"ל ד"ה כזה

ד. עד מתי זמן ההדלקה

תקנת חז"ל היא, שהנרות ידלקו בזמן שבגוי רשות הרבים נמצאים ברחוב, והוא נקרא "עד זמן שתכלה רגל מן השוק", שהוא זמן של חצי שעה, משום שאז יש פרסומי נסא^{קלג}.

אם מניח בנר שמן יותר משעור של חצי שעה, אין בזה שום מצוה. אמנם בגרות שעה יש הדור להדליק בגרות ארבים^{קלד} משום שהם נאים^{קלה}. ומכל מקום אין לעשותם גדולים מדי^{קלו}. אם אין לו שמן בשעור שידלק חצי שעה, ידליק בלא ברכה^{קליז}.

ה. אם לא הדליק בתחלת הזמן

אם לא הדליק בזמן יכול להדליק עד סוף זמן שתכלה רגל מן השוק^{קלח}, ומספיק לתן שמן בנר רק בכדי שידלק עד סוף הזמן של חצי שעה.

בזמן שמדליקין בתוך הבית, שההפר הוא לבגוי הבית, גם כשמדליק מאחר, יתן בנר שמן בשעור של חצי שעה^{קלט}.

ו. אם לא הדליק בזמן ועבר הזמן

אם לא הדליק עד לאחר זמן שפלתה רגל מן השוק, יכול להדליק כל הלילה עד עלות השחר^{קמ}.

קלג. סעיף ב

קלד. מ"ב ס"ק ו

קלה. מג"א ס"ק ג

קלו. מ"ב ס"ק ו

קלז. ביאור"ל ד"ה כזה

קלח. מ"ב ס"ק ה

קלט. מ"ב ס"ק ה

קמ. רמ"א סעיף ב ומ"ב ס"ק יא

וְלַעֲנִין הַבְּרָכָה: אִם יֵשׁ מִבְּנֵי בֵיתוֹ עָרִים יָכוֹל לְבָרֵךְ עַל הַהִדְלָקָה, וְאִם הֵם יְשָׁנִים נִחְלָקוּ הַפּוֹסְקִים אִם יְבָרֵךְ אוֹ לֹא, וְלַהֲלָכָה סָפֵק בְּרִכּוֹת לְהַקֵּל וְלִכְּנֹן יִדְלִיק בְּלֹא בְּרָכָה, וּמִן הַנִּכּוֹן שֵׁיִקִּיץ כַּמָּה מֵהֶם (וְסָגִי בִּב' אוֹ בִּג' קמ"א) כְּדֵי שְׂיוּכַל לְהִדְלִיק בִּבְרָכָה קמ"ב.

אִם עָבַר הַלֵּילָה וְלֹא הִדְלִיק אֵין לוֹ תַּשְׁלוּמִין, וּמִכָּל מָקוֹם בְּשָׁאֵר הַלֵּילוֹת יִדְלִיק כְּמוֹ שָׁאֵר בְּנֵי אָדָם - בְּלֵילָה הַשְּׁנִי ב' גֵּירוֹת, בְּלֵילָה הַשְּׁלִישִׁי ג' גֵּירוֹת וְכו' קמ"ג.

ז. זְמַן הַהִדְלָקָה בְּזִמְנֵי שְׂמִדְלִיקִין בְּתוֹךְ הַבֵּית

יֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁבְּזִמְנֵי שְׂמִדְלִיקִין בְּפָנִים, אֵין צָרִיךְ לְהַקְפִּיד לְהִדְלִיק לְפָנֵי שְׂתַכְלָה רָגֵל מִן הַשּׁוּק, וְיָכוֹל לְהִדְלִיק גַּם לְאַחַר הַזְּמַן קמ"ד, כִּיּוֹן שֶׁעָקֵר הַהֶפֶר הוּא לְבָנֵי הַבֵּית וְלֹא לְבָנֵי רְשׁוֹת הָרַבִּים קמ"ה.

אֲףִי טוֹב לְזַהֵר לְהִדְלִיק בְּזִמְנֵי, שֶׁהָרִי מְדִלִיק בְּפֶתַח הַבֵּית מִבְּפָנִים, וְאִזּוֹ יֵשׁ קֶצֶת הֶפֶר לְבָנֵי רְשׁוֹת הָרַבִּים כְּשֶׁפּוֹתְחִים הַדֶּלֶת קמ"ו.

ח. נְזִדְמָן לוֹ גֵּר נוֹסֵף לְאַחַר הַבְּרָכָה

הִדְלִיק בְּלֵילָה הַשְּׁנִי גֵּר אֶחָד, וְאַחַר כֵּן נְזִדְמָן לוֹ גֵּר נוֹסֵף, יִדְלִיקוּ וְלֹא יְבָרֵךְ עָלָיו, וְאֶפְלוּ לֹא הִיָּתָה דַּעְתּוֹ כָּלֵל בְּשַׁעַת

קמ"א. שעה"צ ס"ק יז

קמ"ב. מ"ב ס"ק יא ובשעה"צ שם, ושורש מח' הפוסקים בדברי השו"ע אי קאי רק בזמן שמדליקין בפנים או אף בזמן שמדליקין בחוץ

קמ"ג. סעיף ב ובמ"ב ס"ק יב

קמ"ד. רמ"א סעיף ב

קמ"ה. מ"ב ס"ק ט

קמ"ו. רמ"א וביאור"ל ד"ה ומכל מקום, ובר"ן שבת דף ט כתב הטעם משום שזריזין מקדימין למצוות, וביוסף אומץ סימן תרעג כתב הטור כאן שמצאנו בהרבה תקנות שאף שבטל טעם הדין קיים.

הברכה על הנר שנוזדמן לו אחר כך, כיון שעקר הדין הוא נר אחד ושאר הנרות הם להדור, ואין מברכים על הדור בלבד^{קמז}.

ט. אסור עשיית מלאכה כשהגיע זמן ההדלקה

לפני ההדלקה אסור לאכל [פת כביצה] ולעשות מלאכות, מחצי שעה קדם זמן ההדלקה, ואם התחיל פוסק.

גם ללמד אסור מחצי שעה קדם ההדלקה, אף לשיטות שמדליקין בתחילת שקיעה (שיטת הגר"א לעיל סעיף א') אפשר להקל ללמד עד זמן ההדלקה, מפני שסומכים לענין זה על השיטות שזמן ההדלקה הוא בסוף השקיעה^{קמח}.

קמז. מ"ב ס"ק ו

קמח. מ"ב ס"ק י ושעה"צ ס"ק יד

פֶּרֶק ו

שְׁמָנִים וּפְתִילוֹת הַפְּשָׁרִים לְגֵר חֲנֻכָּה

סימן תרעג

א. הַשְּׁמָנִים וְהַפְּתִילוֹת הַפְּשָׁרִים לְהַדְלִיקָה

בְּהַדְלִיקַת גִּירוֹת שַׁבַּת גָּזְרוּ חז"ל לֹא לְהַדְלִיק בְּשִׁמְנֵי שְׂאִינָם
נִמְשָׁכִים יָפָה אַחֲרֵי הַפְּתִילָה וְאִינָם דּוֹלָקִים יָפָה, וְלֹא בַּפְּתִילוֹת
שְׂאִין הָאֵשׁ נִתְּלִית בָּהֶן יָפָה, שְׂמָא לֹא יִדְלַק הַגֵּר כְּרָאוּי,
וְיָבוֹא לְהַטּוֹת אֶת הַגֵּר כְּדִי לְקָרֵב הַשֶּׁמֶן לַפְּתִילָה וְיַעֲבֹר עַל
אֶסוּר מִבְּעִיר קמט.

אף בְּגִירוֹת חֲנֻכָּה מִתָּר לְהַדְלִיק בְּכָל סוּגֵי הַשְּׁמָנִים וְהַפְּתִילוֹת,
וְאֵף בְּאֵלוֹ שְׂאֶסוּר לְהַדְלִיק בָּהֶם גִּירוֹת שַׁבַּת, מִכֵּיּוֹן שֶׁהַדְלָקָה
עוֹשָׂה מִצְוָה (כְּדִלְקָמֶן פֶּרֶק י') הֲרִי קָיָם הַמִּצְוָה בְּהַדְלָקָה, וְאֵף
אִם כָּבוּ הַגִּירוֹת אַחֲרֵי כֵן כְּבָר קָיָם הַמִּצְוָה קי.

ב. שְׁמָנִים וּפְתִילוֹת לְשַׁבַּת חֲנֻכָּה

שְׁמָנִים וּפְתִילוֹת שְׂאֶסוּר לְהַדְלִיק בָּהֶם בְּשַׁבַּת וּמִתָּר לְהַדְלִיק
בָּהֶם גִּירוֹת חֲנֻכָּה, אִם רוֹצֶה לְהַדְלִיק בָּהֶם גִּירוֹת חֲנֻכָּה לְשַׁבַּת
חֲנֻכָּה, הַדִּין חָלוּק:

קמט. סי' רסד ובמ"ב שם סקא

קנ. סעיף א ומ"ב ס"ק א

אם מניח בנר שמן רק כדי מצותו, יכול להשתמש אף בשמנים ופתילות שאסורים לגרות שבת, שמכיון שאסור להשתמש באור גרות חגכה כדלקמן פרק ז' סעיף א', אין חשש שמא יטה את הנר, שאין לו תועלת מכף שדולק יפה.

אם מניח בנר שמן יותר מכדי מצותו, אסור להשתמש בשמנים ופתילות האסורים לגרות שבת, שמכיון שיש המותרים להשתמש באור הנר לאחר קיום המצוה כדלקמן פרק ז' סעיף ו', יש חשש שמא יטה את הנר^{קנא}.

גר השמש – מבאר לקמן פרק ח' סעיף ו' שמתר להשתמש באורו, ואם כן יש חשש שמא יטה, ולכן אסור להדליק את השמש לשבת חגכה בשמנים ופתילות האסורים לגרות שבת^{קנב}.

ג. השמנים והפתילות המבחרים להדלקה

מצוה מן המבחר להדליק בשמן זית, ואם אין לו שמן זית ישתמש בשמנים אחרים שאורן זך וצלול. אף כתב הרמ"א שהמנהג במקומו שאם אין שמן זית מדליקים בגרות שעוה שאורן צלול כמו שמן זית^{קנג}.

והכריע המשנה ברורה שעדיף להדליק בשמן, דהנ"ס נעשה בשמן^{קנד}.

קנא. שו"ע ורמ"א סעיף א ומ"ב ס"ק ה ו

קנב. מ"ב ס"ק ג

קנג. רמ"א סעיף א ותוספת הדברים עפ"י דרכי משה ס"ק א

קנד. מ"ב ס"ק ד

מצוה מן המבחר להשתמש בפתילות העשויות מצמר גפן או מחוטי פשתן^{קנ"ה} שהם דולקים יפה^{קנ"ו}.

ד. פשדליק פמה גרות

המהדרין מן המהדרין שמוסיפין והולכין כל יום במספר הגרות, צריך שיהא הגר הנוסף דומה לגר הראשון, ואין יכול להדליק גר אחד של שמן וגר אחד של שעווה.

אמנם הנוהגים פדעת הרמ"א שכל אחד מבני הבית מדליק גרות, יכול אדם אחד להדליק בשל שמן ואדם אחר בשל שעווה וכדומה^{קנ"ז}.

ה. שמנים שאסור להשתמש בהם לגר חנכה

✽ שמן או חלב שנתערב בהן חלב, ונאסרו באכילה ובהנאה ובבשול מדין בשר בחלב, אסור להדליק בהם גר חנכה. אם החלב נתבטל בששים מתר להדליק בזה גר חנכה, אבל אם לא נתבטל אסור לערב בו עוד חלב או שמן כדי שיתבטל החלב בששים ויוכל להדליק בו^{קנ"ח}.

✽ שמן שנמצא בו עכבר הרי הוא מאוס ואסור להדליק בו גר חנכה^{קנ"ט}.

✽ הסתפקו האחרונים האם יוצאים ידי חובה בהדלקה בשמן גזול^{קס}.

קנה. מ"ב ס"ק ב

קנו. עיין רשב"א שבת כז: ד"ה מתני'

קנו. מ"ב ס"ק ב וכתב הבאר היטב ס"ק א שאם שמן זית ביוקר יכול להדליק גר אחד בשמן זית ושאר הנרות בשמן אחר ובשעה"צ ס"ק א' הזכיר טעם שאין ניכר ההבדל בין השמנים.

קנח. מ"ב ס"ק ב

קנט. מ"ב ס"ק ג

קס. מ"ב ס"ק ב

ו. גר העשוי מחרס או שאר דברים

גר (הכלי שבו מניחים את השמן) העשוי מחרס, יכול להדליק בו לילה אחד, אבל בשאר הלילות אין להדליק בו, משום שהוא מאוס ויש בזה בזוי מצוה. אם אין לו גר אחר יסיק אותו באש ויוכל להשתמש בו ^{קסא} שוב.

גר מתכת או זכוכית או חרס מצפה בעופרת, אין צריך להחליפו בכל לילה ^{קסב}.

לכתחלה ראוי שיטריח עצמו לעשות מנורה יפה לפי כחו ^{קסג}.

ז. החלפת הפתילות בכל לילה

אין צריך להחליף את הפתילות בכל לילה, ויכול להשתמש באותן הפתילות, ואין בזה משום בזוי מצוה, ואדרבה יש בזה מעלה שהן נוחות יותר להדלקה ^{קסד}.

קסא. סעי' ג ומ"ב ס"ק כט

קסב. סעיף ג

קסג. מ"ב ס"ק כח

קסד. סעיף ד ומ"ב ס"ק לא

פֶּרֶק ז

אסור השתמשות בנר חנוכה

סימן תרעג

א. אסור השתמשות בנרות

אסור להשתמש באור נרות חנוכה^{קס"ה}, ואפלו באותן הנרות שמוסיפין משום הדור^{קס"ו}, והטעם:

1. כדי שיהא נפר שהדליק את הנרות למצוה, כדי לפרסם הנס, ולא שהדליקם לצרכו.

2. כיון שהנס היה במנוחה, תקנו את ההדלקה שתהא דומיא דמנוחה, שלא שמשה לאורה ולא השתמשו בה כלל^{קס"ז}.

ב. תשמיש עראי

אפלו תשמיש עראי שאינו נחשב להשתמשות גמורה, כגון לבדק מעות או למנות המעות (ואפלו מרחוק) לאור הנרות אסור, כיון שמבזה את נר המצוה כשמשמש בו^{קס"ח}.

קס"ה. סעיף א

קס"ו. מ"ב ס"ק ז

קס"ז. מ"ב ס"ק ח

קס"ח. סעיף א ומ"ב ס"ק י יא

ג. תשמישים המותרים לאור הנר

מתר לשבת לאור נרות חנכה ולא להשתמש בהם^{קסט}, [דהינו שעושה דבר שיכול לעשותו אף בלא נר, ואף אם על ידי הנר נהנה יותר^{קע}].

ומתר אפלו לילך לאור הנרות כדי שלא יכשל, שאינו מחויב לעצם עיניו דלא מקרי תשמיש^{קעא}.

ד. תשמיש קדשה

נחלקו הראשונים אם מתר להשתמש באור הנרות לתשמיש קדשה כגון ללמד לאורם. יש האוסרים ויש המתירים^{קעב}.

נחלקו האחרונים באיזה אופן נחלקו הראשונים:

דעת הט"ז, שהמחלקת היא בדרך עראי, אבל בדרך קבע לכלי עלמא אסור.

דעת האליהו רבה ועוד אחרונים, שהמחלקת היא בדרך קבע, אבל בדרך עראי לכלי עלמא מתר^{קעג}.

והכריע הבאור הלכה, שבדרך עראי אפשר להקל, אבל בדרך קבע אסור, אף יש להסתפק לפי הידעות דלקמן סעיף ו' שגם

קסט. מ"ב ס"ק יא

קע. עפ"י רמ"א סימן רסד סעיף א

קעא. שעה"צ ס"ק יא

קעב. סעיף א

קעג. מ"ב ס"ק יב וביאורו"ל ד"ה ויש

לְאַחַר זְמַן הַחַיּוּב אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאוֹר הַנֵּר, הָאֵם יֵשׁ לְהַחֲמִיר
כֵּן גַּם בְּתִשְׁמִישׁ קִדְשָׁהּ קע"ד.

ה. הִשְׁתַּמְשׁוּת בְּנֵרוֹת בֵּית הַכְּנֶסֶת

נֵרוֹת חֲנֻכָּה שְׂמֵדִלִיקִין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, אֵף עַל פִּי שְׁחִיּוּבָם הוּא
מִצַּד מְנַהֵג וְאֵינוֹ מַעֲקָר הַדִּין, דִּינָם שְׁוֵה בְּכָל הַנ"ל לְנֵרוֹת חֲנֻכָּה
שְׂמֵדִלִיקִין בְּבֵית קע"ה.

ו. הִשְׁתַּמְשׁוּת בְּאוֹר הַנֵּרוֹת לְאַחַר זְמַן הַחַיּוּב

נִחְלָקוּ הַפּוֹסְקִים, אִם הֵנִיחַ בְּנֵר שְׁמֵן בְּסִתְמָא, הָאֵם הִקְצָה הַכֹּל
לְמִצְוָה, אוֹ רַק כְּפִי שְׁעוֹר הַחַיּוּב קע"ו:

הַשְּׁלַחַן עָרוּךְ פָּסֵק שֶׁבְּסִתְמָא אֵינוֹ מְקַצֶּה אֶת כָּל הַשְּׁמֵן
שֶׁבְּנֵר, וְלִכֵּן לְאַחַר שְׂדִלְקוֹ הַנֵּרוֹת כְּשְׁעוֹר הַחַיּוּב, מִתֵּר לְכַבּוֹת
הַנֵּרוֹת וְלִהְנוֹת מִהַשְּׁמֵן, וְגַם מִתֵּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאוֹרָם כִּיּוֹן
שְׁלֹא אַחֲרָיו שְׂדִלְקוֹ כְּשְׁעוֹר הֵם כְּנֵרוֹת חֲלִין קע"ז.

וְיֵשׁ מִהַפּוֹסְקִים הַסּוֹבְרִים שֶׁבְּסִתְמָא מְקַצֶּה אֶת כָּל הַשְּׁמֵן שֶׁבְּנֵר
לְמִצְוָה וְאָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּנֵרוֹת וּבַשְּׁמֵן גַּם לְאַחַר זְמַן הַחַיּוּב.

לִכֵּן הַסְפִּימוֹ הָאֲחֵרוֹנִים, שֶׁלְכַתְּחִלָּה יִתְּנָה שְׁאֵינוֹ מְקַצֶּה אֶת
הַשְּׁמֵן חוּץ מִהַשְּׁמֵן שְׁצָרִיף לְהַדְלָקָה קע"ח.

קע"ד. ביאורו"ל ד"ה ויש, וכתב דאם אין לו נר אחר, יכבה הנר כיון שדלק כשיעור וידליקנו
ויוכל להשתמש בו

קע"ה. מ"ב ס"ק יג

קע"ו. תרעב מ"ב ס"ק ז

קע"ז. תרעב סעיף ב

קע"ח. תרעב מ"ב ס"ק ז

יֵשׁ מִהֶאֱחָרוֹנִים שֶׁהֶחֱמִירוּ, שְׁאַף אִם הִתְנָה שְׁאִינוּ מְקַצֶּה אֶת
הַשָּׂמֶן שֶׁלְאַחַר זְמַן הַחֵיּוֹב, מִכָּל מְקוֹם לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאוֹר הַנֵּרוֹת,
כִּיּוֹן שֶׁהֲרֹאֶה אִינוּ יוֹדֵעַ לְחַלֵּק בֵּין תּוֹךְ הַזְּמַן לְאַחַר הַזְּמַן,
וַיִּחָשֹׁב שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּאוֹר הַנֵּרוֹת בְּזְמַן הַחֵיּוֹב^{קעט}.

וּמִחֲמַת כֵּן, לְאוֹתָן שִׁיטוֹת אֶחָרוֹנִים גַּם מִחֲמִירִים שְׁלֹא לְטַלֵּט
אֶת הַנֵּרוֹת אֶפְלוּ אַחַר זְמַן הַחֵיּוֹב, כִּיּוֹן שֶׁהֲרֹאֶה יֹאמַר שֶׁלְצַרֵּךְ
עֲצָמוֹ מְטַלֵּט נֵרוֹת בְּזְמַן הַחֵיּוֹב^{קפ}.

קעט. תרעב מ"ב ס"ק ח

קפ. תרעב שעה"צ ס"ק יב

הלכות חנוכה

לתלמידים

סימנים תר"ע - תרפ"ג

סיכום דברי שו"ע רמ"א
משנ"ב ונו"כ

תלמוד תורה

ישראל אבידן

ע"ש הגה"צ שמואל אשר למל ויספיש וצוק"ל

קריית ארנא

שע"י מוסדות ישיבת הר"ן

ע"ש מנחם ונחמן רבי מנחם ויספיש משאד"ק וצוק"ל

פֶּרֶק ח

גִּירוֹת הַנוֹסְפִים שְׁצָרֵיהֶם לְהַדְלִיק וְדִין גִּירוֹת שֶׁהִתְעַרְבוּ

סימן תרעג

א. גֵּר אַחֵר

בְּזֶמֶן שְׁמִדְלִיקִין בְּתוֹךְ הַבֵּית יֵשׁ חֲשֵׁשׁ שֶׁיִּרְאֶה שְׁמִדְלִיק הַגִּירוֹת
כְּדִי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, לָכֵן תִּקְנוּ שְׁמִדְלִיק עוֹד גֵּר, כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה נֶכֶד
שֶׁהַגִּירוֹת שֶׁהַדְלִיק הֵם לְמַצָּה, וְהוּא נִקְרָא "גֵּר אַחֵר"^{קפא}.
מֵעַקֵּר הַדִּין תִּקְנָה זֹאת נִתְקְנָה דוֹקָא כְּשֶׁמִּדְלִיק בְּבֵיתוֹ עַל הַשְּׁלָחַן,
אֲךָ הָעוֹלָם נוֹהֲגִים לְהַדְלִיק גֵּר אַחֵר בְּכָל זֶמֶן שְׁמִדְלִיקִין בְּבֵית
וְאִפְלוּ כְּשֶׁמִּדְלִיק בְּפֶתַח הַבֵּית (מִבְּפָנִים)^{קפב}.

ב. חֵיּוֹב גֵּר אַחֵר כְּשֵׁיִשׁ מְדוּרָה

אִם יֵשׁ מְדוּרָה דוֹלָקֶת אֵין צָרִיךְ גֵּר אַחֵר, כִּיּוֹן שֶׁכָּבֵד נֶכֶד
שֶׁלֹּא הַדְלִיק הַגִּירוֹת אֶלָּא לְצָרָה מַצָּה שֶׁהָרִי יָכוֹל לְהַשְׁתַּמֵּשׁ
בָּאוֹר הַמְדוּרָה.

אָדָם חָשׁוּב שְׂאִין דְּרָכּוֹ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּאוֹר הַמְדוּרָה אֶלָּא בָּאוֹר
גִּירוֹת, צָרִיךְ לְהַדְלִיק גֵּר אַחֵר אֲףִי כְּשֵׁיִשׁ מְדוּרָה דוֹלָקֶת^{קפג}.
בְּזִמְנֵנוּ תְּאוֹרֶת הַבֵּית (פִּלּוֹרִיסְנֵט וְכו') הִינּוּ גֵר אַחֵר^{קפד}.

קפא. שו"ע תרעא סעיף ה

קפב. ביאור"ל תרעא ד"ה וצריך

קפג. שו"ע תרעא סעיף ה

קפד. עי' בספר שערי ימי החנוכה שער א פ"ה סעיף ט

ג. גר הנוסף

אף על פי שאלו המדליקין בבית מדליקין גר אחר להפך, מכל מקום יש לחשש שמא יבוא להשתמש באור גרות חנכה בלא משים לב, לכן נהגו להוסיף גר נוסף אצל הגרות, כדי שאם ישתמש יהא זה באור הגר הנוסף, והוא נקרא "גר נוסף"^{קפה}.

ד. אפן הדלקת הגר הנוסף

דעת השלחן ערוך, שאחר הדלקת גרות ידליק גר נוסף, כגון בלילה הראשון שצריך להדליק גר אחד ידליק שני גרות, ובלילה השני שלושה גרות וכו'.

וכדי שיהא הפך כמה מנין הגרות המחיבים להדליק, יניחנו קצת רחוק משאר הגרות^{קפו}.

דעת הרמ"א, שיניח ליד הגרות את הגר שבו הדליק את גרות החנכה והוא נקרא שמש^{קפו}, ובכך נכר יותר לבני הבית שרואים את ההדלקה שאינה חלק מגרות מצוה של חנכה^{קפח}.

ויעשה את השמש ארץ יותר משאר הגרות או יעמידנו גבוה משאר הגרות, כדי שאם יבוא להשתמש באור כל הגרות יהא עקר תשמישו בגר השמש^{קפט}.

קפה. מ"ב ס"ק יד

קפו. סעיף א

קפז. רמ"א סעיף א

קפח. מ"ב ס"ק יט

קפט. רמ"א ומ"ב ס"ק כ

ה. השתמשות באור כל הנרות יחדיו

נחלקו האחרונים, אם מתר להשתמש באור נרות חנכה יחד עם השמש:

מדברי הרמ"א משמע שמתר, ויש מהפוסקים שסברו שדוקא לשיטת הרמ"א שהשמש עומד במקום גבוה מתר להשתמש בהם, כיון שאז עקר תשמישו באור השמש, אך אם מעמיד את השמש בשורה שנה לשאר הנרות אסור.

והמר וקציעה החמיר ואסר בכל אפן להשתמש בשמש יחד עם שאר הנרות^{קצ}.

ו. השתמשות באור נר השמש בלבד

נחלקו האחרונים, אם בזמן שכל הנרות דולקים מתר להשתמש באור נר השמש (או הנר הנוסף) בלבד.

דעת המגן אברהם כפי שהסבירו הפרי מגדים, שאסור, כיון שהרואה אינו יודע להבחין שמשמש באור הנר המתר בלבד, ונראה שמשמש בכל הנרות לצרכו.

ורב האחרונים סוברים (וכן הכריע הבאור הלכה^{קצא}) דכיון שהוא מבדל משאר הנרות (לדעת השלחן ערוך שמעמידו במרחק ולדעת הרמ"א שמעמידו בגבה) אין צריך לחשוש שהרואה לא ידע להבחין ומתחיל להשתמש באורו^{קצב}.

קצ. מ"ב ס"ק כד

קצא. ביאורו"ל ד"ה יהיה לאור

קצב. ביאורו"ל ד"ה שאם ישתמש

ז. כְּשֶׁרַבִּים מְדַלִּיקִים גִּירוֹת

כְּשֶׁרַבִּים מְדַלִּיקִין גִּירוֹת צָרִיךְ כָּל אֶחָד לְהַדְלִיק שְׁמֶשׁ אוֹ גֵר
נוֹסֵף, שְׁמֵכִיּוֹן שְׁכָל אֶחָד צָרִיךְ לִתֵּן הַגִּירוֹת בְּמָקוֹם נִפְרָד כְּדִלְעִיל
פֶּרֶק ב' סְעִיף ג', יֵשׁ חֲשָׁשׁ שָׂמָא יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאוֹר הַגִּירוֹת^{קצג}.

ח. אֵין לוֹ כֶּסֶף לְגִירוֹת נוֹסָפִים

מִי שְׁאֵין לוֹ יְכָלֶת לְקַנּוֹת גֵּר נוֹסֵף אוֹ גֵּר אַחֵר, יִדְלִיק גִּירוֹת
חֲנֻכָּה בְּלֹא גֵּר נוֹסֵף אוֹ גֵּר אַחֵר, וְאֵין זֶה מְעַכֵּב מִלְּהַדְלִיק^{קצד},
וְאֵף אִם עַל יְדֵי כֵן יָבוֹא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּאוֹר הַגִּירוֹת^{קצה}.

ט. דִּין גֵּר חֲנֻכָּה שֶׁנִּתְעַרַּב עִם גִּירוֹת אֲחֵרִים

גֵּר חֲנֻכָּה שֶׁכָּבֹה בְּתוֹךְ זְמַן שְׁעוֹרוֹ, וְנִתְעַרַּב עִם גִּירוֹת אֲחֵרִים:
יָדַעַת הֶרַם"א שְׁבִימִי הַחֲנֻכָּה אָסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל הַגִּירוֹת
הַמְעַרְבִּים לְתַשְׁמִישׁ חֲלִין, בֵּין אִם דּוֹלְקִין כָּבֹד וּבֵין אִם רוֹצֶה
לְהַדְלִיקָם וּלְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, כִּיּוֹן שְׁבִימִי הַחֲנֻכָּה הֵם נְחֻשְׁבִּים
לְדַבָּר שֶׁבְּמִנְיָן שֶׁהוּא דָּבָר חָשׁוּב (שֶׁהָרִי בְּכָל לַיְלָה מוֹנִין אֶת
מִסְפַּר הַגִּירוֹת) וְאֵינוֹ מִתְבַּטֵּל אֶפְלוּ בְּאַלְף^{קצו}.

אֵף אִם אֵין בְּנֵר שְׁעוֹר הָרְאוּי לְהַדְלָקָה שֶׁל חֲצִי שָׁעָה אֵין בָּזָה
חֲשִׁיבוֹת וּבְטֵל^{קצז}.

קצג. מ"ב ס"ק יח

קצד. ביאור"ל תרע"א ד"ה וצריך

קצה. ביאור"ל שם עפ"י מג"א תרע"ח ס"ק ד

קצו. סעיף א

קצז. שעה"צ ס"ק כו

ידעת המהרש"ל, שלא החמירו להחשיבו כדבר שבמנין, ומתבטל חד בתרי, והינו שאם נתערב עם שני גרות ויש עתה שלושה גרות, מתר להשתמש בגרות^{קצח} (אף ישאיר גר אחד שלא ישתמש בו^{קצט}).

ולהלכה במקום הפסד מרובה אפשר להקל כדעת המהרש"ל כיון שגר חנכה הוא מדרבנן^י.

אם נתערב לאחר ימי החנכה (או ביום השמיני), כיון שאז אין חשיבות למנין הגרות, לכלי עלמא מתבטל חד בתרי ויכול להשתמש בגרות לתשמיש חלין (לאחר שהוציא אחד)^{יא}.

י. גר חנכה שנתערב ורוצה להשתמש בו

גם לדעת הרמ"א שגר חנכה שנתערב אסור להשתמש בו, יכול להדליק עוד גר לצדו באפן שמדליק בודאי גר של הטר, והינו שאם נתערב גר אחד של מצוה בגרות של חלין ידליק לפחות שני גרות יחד וישתמש באורן^{יב}, ואם נתערבו שני גרות של חנכה ידליק לפחות שלושה גרות וישתמש לאורן^{יג}.

אבל לדעת האחרונים דלעיל (סעיף ה') שפסקו שאסור להנות מנר חנכה גם אם יש עמו גר נוסף, לא תועיל יצאה זו כיון שאפשר שנהנה מנר חנכה המערב עם גר נוסף^{יד}.

קצח. מ"ב ס"ק כב

קצט. עפ"י שו"ע יו"ד סימן קט סעיף א

ר. שעה"צ ס"ק כה

רא. מ"ב ס"ק כב

רב. רמ"א סעיף א

רג. מ"ב ס"ק כג

רד. מ"ב ס"ק כד

פֶּרֶק ט

הַדְּלָקָה מִנֵּר לְנֵר

סימן תרעד

א. האם מתיר להדליק מנר לנר

אם רוצה להדליק נר חנוכה מנר חנוכה הדולק:
 לדעת השולחן ערוך מתיר, ואין בזה משום בזוי מצוה משום
 שכל הנרות הם למצוה.
 לדעת הרמ"א, מכיון שמעקר הדין מספיק רק נר אחד לבעל
 הבית, ושאר הנרות הם רק להדור, אסור להדליק מנר של עקר
 הדין לנר של הדור^ה,
 אבל בשני בעלי בתים ששניהם מחיבים להדליק מעקר הדין,
 לכלי עלמא מתיר להדליק מנר של חברו^ה.

ב. אפן ההדלקה מנר לנר

להלכה נפסק שצריך להניח הנרות ואחר כך להדליקם. ואם
 כן איך שיהיה להדליק מנר לנר?
 אלא שנחלקו הפוסקים לקמן פרק י' סעיף ט' אם מתיר להדליק
 את הנרות כשהם בידו ולהמתין זמן מועט ואחר כך להניחם,
 דעת הט"ז שמתיר ושאר האחרונים אוסרים.

רה. סעיף א

רו. מ"ב ס"ק ו

וּלְפִי זֶה, לְדַעַת הַט"ז יָכוֹל לְהַדְלִיק גַּר אַחֵר כְּשֶׁמַּחֲזִיק הַגֶּר
בְּיָדוֹ לְזִמְנֵי מוֹעֵט, וְלִשְׁאֵר הָאֲחֵרוֹנִים צָרִיף לוֹמַר שֶׁמִּדְּבַר בְּאֶפֶן
שֵׁישׁ לוֹ פְּתִילוֹת אֲרָכוֹת, וּמוֹשֵׁף אֶת הַפְּתִילָה הַדּוֹלָקֶת לַגֶּר
שְׂרוּצָה לְהַדְלִיק, אוֹ מוֹשֵׁף אֶת פְּתִילַת הַגֶּר שְׂרוּצָה לְהַדְלִיק
לַגֶּר הַדּוֹלָק^ר.

וַיֵּשׁ הַמִּקְלִין בְּאֶפֶן שְׁנוּטֵל הַגֶּר שֶׁכָּבֵר דּוֹלָק וּמִדְלִיק עִמּוֹ אֶת
הַגֶּר שְׂרוּצָה לְהַדְלִיק, וְאֵף עַל פִּי שְׁנֵתִּבְאֵר לְקַמֵּן פֶּרֶק י' סְעִיף
ח' שֶׁאֵין לְהַחֲזִיק גַּר חֲנֻכָּה כְּשֶׁהוּא דּוֹלָק בִּינוֹן שֶׁהָרֹאֶה אוֹמֵר
שֶׁלְצָרְכוֹ הַדְלִיקוֹ, מִכָּל מְקוֹם בִּינוֹן שְׂרוּאִים שֶׁמִּדְלִיקִים בָּזָה גַּר
חֲנֻכָּה אַחֵר אֵין חֲשָׁשׁ^י.

ג. הַדְלָקָה מִגֶּר לַגֶּר עַל יְדֵי גַר אֲמֻצָּעִי

גַּם לְשִׁיטַת הַשְּׁלַחֵן עָרוּף שֶׁמִּתֵּר לְהַדְלִיק מִגֶּר לַגֶּר, יֵשׁ אוֹסְרִים
לְהַדְלִיק עַל יְדֵי גַר שְׁלִישִׁי, דִּהְיֵנוּ שֶׁמִּדְלִיק מִגֶּר חֲנֻכָּה גַר חֲלִין
סֵתָם וְכו' יְדִלִיק עוֹד גַּר.

וְהַטַּעַם, שֶׁנֶּרְאָה כְּמִבְּזָה גַר שֶׁל מִצְוָה שֶׁמִּדְלִיק מִמֶּנּוּ גַר שֶׁל
חֵל (אֵף עַל פִּי שֶׁאַחֵר כֵּף מִדְלִיק מִמֶּנּוּ גַר שֶׁל מִצְוָה)^ט.

וַיֵּשׁ מִתִּירִים, שֶׁכֵּינוֹן שֶׁבִּסּוֹף מִדְלִיק מִמֶּנּוּ גַר שֶׁל חֲנֻכָּה לֹא הָיִי
בְּזוּי מִצְוָה^י. אֵף אִם יֵשׁ חֲשָׁשׁ שֶׁיִּכָּבֶה הַגֶּר לִפְנֵי שִׁיִּסְפִיק לְהַדְלִיק
בּוֹ גַר חֲנֻכָּה אֲסוּר^י.

רז. מ"ב ס"ק א

רח. שעה"צ ס"ק ד

רט. מ"ב ס"ק ג

רי. מ"ב ס"ק ד

ריא. סעיף א

גם גר השמש נחשב לגר חלין, ולהדליק השמש מגר חנכה
כדי להדליק עוד גר יהא תלוי במחלקת זו"ב.

ד. כבה אחד הנרות

אם כבה אחד הנרות ואפלו בתוך הזמן, לכלי עלמא אסור
להדליק אותו גר מגר ואפלו בלא גר שלישי של חלין, כיון
שנפסק להלכה שכתה אין זקוק לה גרי אין מחיב כלל
להדליק הגר לאחר שכתה, אם כן הוי גר של חלין שמדליק
מגר מצוה ואסור^ג.

ה. להדליק מגר לגר לאחר זמן החיוב

לאחר זמן החיוב, מעקר הדין לכלי עלמא מתר להדליק ממנו
גר מגר ואפלו גר של חלין, שהרי לאחר זמן החיוב מתר להננות
מאור הנרות^{יד}. ואין אומרים שפיון שהקצה למצותו אין יכול
להשתמש בזה.

אמנם לפי הפוסקים דלעיל פרק ז' סעיף ו', שהחמירו שלא
להשתמש בנרות אף לאחר זמן החיוב כיון שהרואה אינו
מבחין בין השתמשות בתוך זמן החיוב לאחר זמן החיוב, יהא
אסור להדליק מהם גר של חלין.

ריב. מ"ב ס"ק ג

ריג. מ"ב ס"ק ב

ריד. רמ"א סעיף א

אף לגר מצוה אין להחמיר, שפינן שמדינא פוסקים כהשלחן
ערוך להקל, אין להחמיר לאחר הזמן לפסק כהרמ"א^{רטו}.

ו. להדליק גר של מצוה מגר חנכה

נחלקו הפוסקים אם מתר להדליק מגר חנכה גר של מצוה
כגון: גר בית הכנסת (הינו גר שהדליקו לכבוד ולמאור בבית
הכנסת), גר שבת, גר שהדליקו לחולה, גר של תלמוד תורה.
וכן גרות של מצוה כגון גר שבת, גר בית הכנסת וכדומה
ורוצה להדליק זה בזה^{רטז}.

לדעת השלחן ערוך מתר, שפינן שכלם גרות מצוה אין בזה
בזוי מצוה^{ריי}. אף על ידי גר שלישי אין כדאריי^ח.

לדעת הראשונים, הפוסקים (לעיל פרק ז' סעיף ד') שאסור
להשתמש באור גר חנכה אפלו תשמיש קדשה, אסור גם
להדליק מגר חנכה גרות אחרים אפלו גרות של מצוה^{ריט}.

וכן אסור להדליק גר של מצוה זה מזה^{ריב}.

אבל להדליק גר של חלין מגר של חנכה או מגר של מצוה
אסור לכלי עלמא שהוא בודאי בזוי מצוה^{רכא}.

רטו. מ"ב ס"ק ח

רטז. שעה"צ ס"ק ח

ריז. סעיף ב

ריח. מ"ב ס"ק ה

ריט. מ"ב ס"ק ט

רכ. שעה"צ ס"ק ח

רכא. סימן קנד סעיף יד

ז. גר השמש שבבית הכנסת

גר השמש שמדליקין בבית הכנסת ומועיל גם למאור, יש לו דין כשאר הנרות שמדליקין למאור בבית הכנסת, ונקרא גר של מצוה, ואסור להדליק ממנו גר חלין.

ויש לגער באותם שמדליקין נרות חלין מגר השמש שבבית הכנסת. אבל בזמן שצריכים להדליק מגר השמש כדי להאיר את המבואות מתר (שגם זה נחשב גר מצוה)^{רכב}.

רכב. מ"ב ס"ק ז

פֶּרֶק י

הַדְּלָקָה עוֹשֶׂה מִצְוָה

סימן תרעה תרעג

א. הַדְּלָקָה עוֹשֶׂה מִצְוָה

הַגְמָרָא^{רכ} מְסַתְּפָקָת, הָאֵם הַדְּלָקָה עוֹשֶׂה מִצְוָה — דִּהְיָנוּ שְׁעָקֵר הַמִּצְוָה הִיא לְהַדְלִיק לְשֵׁם מִצְוֹת גֵּר חֲנֻכָּה וּמִיד כְּשֶׁמְדַלִּיק קִיָּם הַמִּצְוָה, אוֹ הַנְּחָה עוֹשֶׂה מִצְוָה — דִּהְיָנוּ שְׁעָקֵר הַמִּצְוָה הִיא לְהַנִּיחַ הַנֵּרוֹת בְּמָקוֹם שֵׁישׁ פְּרָסוּמִי נָסָא לְשֵׁם מִצְוֹת הַדְּלָקָת גֵּר חֲנֻכָּה.

וְהַגְמָרָא פּוֹשְׁטָת וּמַבִּיָּאָה רְאִיָּה מִלְּשׁוֹן הַבֵּרָכָה "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצֻנָּנוּ לְהַדְלִיק גֵּר שֶׁל חֲנֻכָּה", שְׁעָקֵר הַמִּצְוָה הִיא הַהַדְּלָקָה^{רכ}, וַיֵּשׁ כַּמָּה פְּרָטִי דִּינִים הָעוֹלִים מִכָּד כְּדִלְקָמָן.

ב. גֵּר שֶׁדִּלֵּק כָּל הַלֵּילָה וְהַיּוֹם לְמַחֲרָת

הַדְּלִיק גֵּר, וְאַפְּלוּ לְשֵׁם מִצְוֹת הַדְּלָקָת גֵּר חֲנֻכָּה, וְדִלֵּק כָּל הַלֵּילָה וְכָל הַיּוֹם לְמַחֲרָת (וְלֹא כָּבֵהוּ, כְּגוֹן בְּשִׁבְתָּ), אֵין יָכוֹל לְצִאת בּוֹ יְדֵי חוֹבַת הַדְּלָקָת גֵּר חֲנֻכָּה בְּלֵילָה הַשֵּׁנִי, כִּיּוֹן שֶׁצָּרִיף הַדְּלָקָה לְשֵׁם מִצְוָה. וְלִכֵּן יְכַבֶּה הַגֵּר וְיִדְלִיקֵנוּ לְשֵׁם מִצְוָה^{רכ}, וְאֵין מוֹעִיל

רכג. שבת כב:

רכד. תרעה מ"ב ס"ק א

רכה. תרעה סעיף א

מה שֶׁהִדְלִיקוּ אֶתְמוּל לְשֵׁם מִצּוֹת נֵר חֲנֻכָּה, כִּיּוֹן שֶׁכָּל יוֹם וַיּוֹם
הוּא מִצְוָה בְּפָנֶי עֲצֻמָּה רַכּוּ.^ג

וְאֵין צָרִיף לְהַגְבִּיהוּ קֹדֶם הַהִדְלָקָה, כִּיּוֹן שֶׁהִדְלָקָה לְבִדָּה
עוֹשֶׂה מִצְוָה רַכּוּ.^ד

ג. אִם לֹא נָתַן בִּנְיָן שֶׁמֶן כְּשֶׁעוֹר

צָרִיף לְהַנִּיחַ בִּנְיָן לְפָנֶי הַהִדְלָקָה שֶׁמֶן כְּשֶׁעוֹר שֶׁיִּדְלַק חֲצִי שָׁעָה.
אִם הִנִּיחַ שֶׁמֶן בִּנְיָן פְּחוֹת מִשְׁעוֹרוֹ וְאַחֵר כֶּךָ הוֹסִיף אֶת הַשֶּׁמֶן
לֹא יִצָּא רַכּוּ.^ה

וְצָרִיף לְכַבּוֹת הַנֵּר וּלְמַלְאוֹ שֶׁמֶן כְּשֶׁעוֹר וּלְהִדְלִיק שׁוּב, אֵךְ
לֹא יִכָּרֵךְ רַכּוּ.^ו

ד. כִּבּוֹ הַנֵּרוֹת לְאַחֵר הַהִדְלָקָה

אִם כָּכָה הִנֵּר אוֹ אִם בָּא לְתַקֵּן הִנֵּר וּבְשׁוּגַג כָּכָהוּ, אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ
זְמַן הַהִדְלָקָה, אֵינּוּ מְחַיֵּב לָשׁוּב וּלְהִדְלִיקוֹ, שֶׁהָרִי פּוֹסְקִים
שֶׁהִדְלָקָה עוֹשֶׂה מִצְוָה וּמִיָּד כְּשֶׁהִדְלִיק כָּבֵר קָיָם הַמִּצְוָה רַל.^ז

אֲבָל אִם רוּצֶה לְקַיֵּם דִּין מְהֵדְרִין מִן הַמְהֵדְרִין וּמִדְלִיק כְּמָה
גֵּרוֹת וְכִבּוֹ חֵלֶק מִהַנֵּרוֹת לְפָנֶי שְׁסִים לְהִדְלִיק אֶת כָּל הַנֵּרוֹת,
צָרִיף לְחֹזֵר וּלְהִדְלִיק, כִּיּוֹן שֶׁצָּרִיף שֶׁבִּשְׁעַת הַהִדְלָקָה יִדְלָקוּ

רכו. תרעה מ"ב ס"ק ג

רכז. תרעה מ"ב ס"ק ב

רכח. תרעה סעיף ב

רכט. תרעה מ"ב ס"ק ח ועיין בחמד משה סימן תרעג ס"ק ט שכתב הטעם שאין מברך
כיון דאפשר דאי"צ כלל שיעור להדלקת נ"ח וסב"ל ועי"ש עוד

רל. תרעג סעיף ב

כָּל הַנֵּרוֹת. אַךְ גַּם בְּאַפֵּן זֶה אִם כָּבוּ כָּל הַנֵּרוֹת אֵינוֹ מְחַיֵּב
לְהַדְלִיקָם שׁוּב^{רלא}.

כְּתִבּוּ הָאַחֲרוֹנִים: אַךְ עַל פִּי שְׁאִינוֹ מְחַיֵּב לְהַדְלִיק הַנֵּרוֹת לְאַחַר
שְׁכָּבוֹ, מִכָּל מְקוֹם בְּכָל הַמְּקָרִים רְאוּי לַחֲזוֹר וּלְהַדְלִיקָם כְּדִי
לְקַיֵּם הַמִּצְוָה כְּתֻקָּה, וְלֹא יִבְרָךְ עַל הַהִדְלָקָה^{רלב}.

ה. הַמְּקָרִים שֶׁבָּהֶם חַיֵּב מְדִינָא לַחֲזוֹר וּלְהַדְלִיק

❖ הַדְלִיק בְּמְקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רוּחַ שֶׁעָלוּלָה לְכַבּוֹת וְכָבוּ הַנֵּרוֹת,
חַיֵּב לַחֲזוֹר וּלְהַדְלִיק בְּמְקוֹם שֶׁאֵין בּוֹ רוּחַ, כִּיּוֹן דְּהוּי כְּאֵלוֹ
לֹא הִנִּיחַ מִסְפִּיק שְׁמֶן בִּנְר, אֲבָל לֹא יִבְרָךְ^{רלג} כִּיּוֹן שֶׁלֹּא הִיָּתָה
וְדָאוֹת שֶׁיִּכָּבּוּ^{רלד}.

❖ הַדְלִיק אֶת הַפְּתִילָה וְאֵין הָאֵשׁ נֶאֱחָצֶת בַּפְּתִילָה וּבִדְאִי יִכָּבֶה,
צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְהַדְלִיק [וְנִחְלָקוּ הַפּוֹסְקִים אִם יִבְרָךְ אוֹ לֹא]^{רלה}.
❖ כָּבֵה הַנֵּרוֹת בְּמִזִּיד, חַיֵּב לַחֲזוֹר וּלְהַדְלִיק, אַךְ לֹא יִבְרָךְ^{רלו}.

ו. כָּבוּ הַנֵּרוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת

בְּעֶרֶב שַׁבָּת אִם כָּבוּ הַנֵּרוֹת לִפְנֵי שֶׁקָּבַל עָלָיו שַׁבָּת, שֶׁהוּא זְמַן
רַב לִפְנֵי שֶׁמְדִלִיק אֶת הַנֵּרוֹת בְּשָׁאֵר הַלַּיְלוֹת:

רלא. תרעג ביאווה"ל ד"ה אם כבתה

רלב. תרעג מ"ב ס"ק כז

רלג. תרעג מ"ב ס"ק כה

רלד. תרעג שעה"צ ס"ק ל

רלה. תרעג מ"ב ס"ק כה, וחיי"א (כלל קנד סכ"ב) כתב שלא לברך והמור וקציעה והערוך
השולחן פסקו שיברך

רלו. תרעג שעה"צ ס"ק לב

דעת השלחן ערוך שהוא פכל הלילות ואין מחיב להדליק^{רלז}, שפיון שבערב שבת חיוב ההדלקה הוא מקדם יותר מבכל לילה, הרי בשעת ההדלקה כבר התחילה המצוה^{רלח}.

דעת הט"ז, שמחייב להדליק, שפיון שעדיין לא קיים המצוה לגמרי ויש הותר להדליק שהרי לא קבל שבת, הרי הוא מחייב להדליק^{רלט}, אך לא יברך פיון שכבר ברוך בהתר^{רמ}.

ולפי מה שהכריעו האחרונים, דראוי להחמיר לחזור ולהדליק, כל שכן שבערב שבת ראוי לחזור ולהדליק.

ואם כבר קבל שבת אינו יכול לחזור ולהדליק, אך יכול לומר לחברו שעדיין לא קבל שבת שידליק בשבילו^{רמא}.

ז. טלטול הנרות לאחר ההדלקה מרשות לרשות

צריך להדליק הנרות באותה רשות שבה חייב להניחם, ואסור להדליק הנרות בפנים ולהוציאם אחר כך החוצה פיון שהדלקה עושה מצוה וצריך שההדלקה תהיה במקום החיוב.

גם בזמן שמדליקין בפנים אסור להדליק בפנים ולהוציאם החוצה (אף על פי שהדליק במקום החיוב), פיון שהרואה אומר לצרכו הוא מדליקם (ולא נראה שהדליקם לשם מצות פרסומי נסא).

רלז. תרעג סעיף ב

רלח. תרעג מ"ב ס"ק כו, ושם כתב שהתחיל המצוה בהכשר והיינו שההדלקה בזמן החיוב הוא המשך להדלקה שמדליק לפני זמן החיוב וקודם לכן הוי הכשר מצוה

רלט. תרעג מ"ב שם

רמ. תרעג טז ס"ק ט

רמא. תרעג מ"ב ס"ק כז

ופשוט דבזמן שמדליקם בפנים אסור להדליק בחוץ ולהכניסם פנימה שהרי לא הדליק במקום החיוב^{רמב}.

ח. טלטול הנרות לאחר הדלקה באותה רשות

אם רוצה להדליק הנרות באותה רשות ולטלטלם לאחר ההדלקה, נחלקו האחרונים אם גם בזה יש לחשוש שהרואה יאמר לצרכו הוא מדליקם, ולכן לא יטלטל הנרות במשך זמן החיוב (חצי שעה), והכריע הפרי מגדים דלכתחלה יזהר בזה^{רמג}. אמנם מחמת הרואים שאין מבחינים בין בתוך הזמן לאחר הזמן יש להזהר בזה גם לאחר חצי שעה.

גם בנרות חנכה שבבית הפנסת, נכון להזהר לכתחלה שלא לטלטל הנרות ממקומן עד שעור של חצי שעה^{רמד}.

ט. החזקת הנר בפשעת ההדלקה

אם מחזיק את הנרות בפשעה שמדליקם לא יצא ידי חובה, שהרואה אומר לצרכו הוא אוחזם ואין בזה פרסומי נסא^{רמה}.

ונחלקו בזה האחרונים: דעת הט"ז שלא יצא דוקא אם מחזיקם כל זמן החיוב בידו, אבל אם מחזיקם למעט זמן ואחר כך מניחם יצא, ודעת פמה אחרונים שלא יצא גם אם מחזיקם מעט זמן, וצריך להדליק הנרות דוקא כשמנחים במקומם^{רמו}.

רמב. תרעה שו"ע סעיף א ומ"ב ס"ק ה

רמג. תרעה מ"ב ס"ק ו

רמד. תרעה מ"ב שם

רמה. תרעה מ"ב ס"ק ז

רמו. תרעה מ"ב ס"ק ו

פֶּרֶק יא

המחיצים בְּנֵר חֲנֻכָּה

סימן תרעה

א. חיוב נְשִׁים בְּנֵר חֲנֻכָּה

אִשָּׁה חִיבָת בְּמִצּוֹת נֵר חֲנֻכָּה, שְׁאֵף הֵן הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַנֶּס, כִּיּוֹן שֶׁהַיּוֹנִים גָּזְרוּ גְזָרוֹת גַּם עַל הַנָּשִׁים, וְעַל יְדֵי הַנֶּס נִשְׁעָנוּ גַּם הֵן, וְעוֹד שֶׁהַשְּׂוֹעָה הִיָּתָה עַל יְדֵי אִשָּׁה, שִׁיהוּדִית בְּתוֹ שֶׁל יוֹחָנָן כֹּהֵן גָּדוֹל חֲתָכָה אֶת רֹאשׁוֹ שֶׁל רֹאשׁ הַצּוֹרְרִים^{רמז}.

אִשָּׁה שְׂאִינָה דָּרָה בְּבֵית בְּפָנֶי עֲצָמָה יוֹצֵאת יְדֵי חוֹבָתָהּ בְּהַדְלָקַת בַּעַל הַבֵּית וְאֵף לְשִׁיטַת הַרַמָּ"א דְלַעֲלִיל פֶּרֶק ב' סְעִיף ג', שְׁנוּהָגִים שָׁפַל בְּנֵי הַבֵּית מְדַלִּיקִים, מִכָּל מְקוֹם אֵין הַנָּשִׁים צְרִיכוֹת לְהַדְלִיק, מִשּׁוּם שֶׁאֲשַׁתּוֹ כְּגוֹפּוֹ וְיוֹצֵאת בְּהַדְלָקַת בַּעַלִּיהֶן וְאֵף נִחְשָׁבוֹת טְפִלוֹת לְאִנָּשִׁים בְּנֶס. וְאִם רוֹצוֹת לְהַדְלִיק, יְכוּלוֹת לְהַדְלִיק כָּכָל מִצּוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַזְמַן גֶּרַמָּא שְׁנָשִׁים פְּטוּרוֹת מִהֶן, וּמִכָּל מְקוֹם יְכוּלוֹת לְקַיֵּם הַמִּצְוָה וּלְבָרְךָ, וְעַיִן בְּהַעֲרָה^{רמח}.

ב. אִשָּׁה - לְהוֹצִיא יְדֵי חוֹבָה

אִשָּׁה יְכוּלָה לְהוֹצִיא אֶת בְּנֵי בֵיתָהּ בְּהַדְלָקָתָהּ.

רמז. סעיף ג ומ"ב ס"ק י

רמח. מ"ב ס"ק ט והברכה הוא רק לשיטת הרמ"א בדין מהדרין מן המהדרין וכפי שיטתו בסימן תקפט סעיף ו שנשים מברכות על מצות עשה שהזמן גרמן, אך הפוסקות כהמחבר בדין מהדרין מן המהדרין שרק בעה"ב מדליק אין מדליקות כלל.

אִשָּׁה יְכוּלָה לְהִיּוֹת שְׁלִיחָה שֶׁל מִי שְׂאִינוּ מִבְּנֵי בֵּיתָה לְהַדְלִיק
עֲבוּרֵם גִּירוֹת וְאֶפְלוּ אִישׁ וַיּוֹצֵאִים יְדֵי חוּבָה, וּבִתְנָאִי שְׂעִיעֲמָדוּ
בְּעֵת הַהַדְלָקָה וַיִּשְׁמְעוּ אֶת הַבְּרָכָה וַיַּעֲנוּ אָמֵן. וּבְדִיעְבַּד אַף
אִם לֹא עָנוּ אָמֵן יֵצְאוּ יְדֵי חוּבָה^{רמט}.

וּמִכָּל מְקוֹם אִם הָאִישׁ יְכוּל לְהַדְלִיק וּלְבָרֵךְ וְהָאִשָּׁה מְדַלֶּקֶת
עֲבוּרוֹ, כָּכָר נִתְבָּאָר בַּגְּמָרָא^י שְׂאָף עַל פִּי שְׂיִכּוּלָה אִשָּׁה לְבָרֵךְ
וּלְהוֹצִיא יְדֵי חוּבָה, "אֲבָל אָמְרוּ חֲכָמִים תְּבוּאָה מֵאֶרֶץ (קָלָה)
לְאָדָם שְׂאִשְׁתּוֹ וּבְנָיו מְבָרְכִים לוֹ"^{רנא}.

דִּין זֶה שְׂעָרֵיךְ לַעֲמֹד בְּשַׁעַת הַבְּרָכָה וְלַעֲנוֹת אָמֵן, הוּא גַם בְּאִישׁ
הַמוֹצִיא אִשָּׁה שְׂאִינָה מִבְּנֵי בֵּיתוֹ יְדֵי חוּבָתָה^{רנב}.

ג. סומא

סומא שְׂיֵשׁ לוֹ אִשָּׁה, אִשְׁתּוֹ תְּדַלִּיק וּתְבָרֵךְ.

אִם אֵין לוֹ אִשָּׁה — אִם דָּר בְּבֵית עִם אֲחֵרִים הַמְדַּלִּיקִין גִּירוֹת,
יִשְׁתַּתֵּף עִמָּם בַּפְּרוּטָה כְּדִלְקָמֵן פֶּרֶק י"ד לְגַבֵּי אוֹרֶחַ, שְׂיִכּוּל
לְשֵׁלִם פְּרוּטָה לְהוֹצֵאוֹת הַגִּירוֹת וְלַצָּאֵת בְּכֶךְ יְדֵי חוּבָתוֹ.

אִם אֵין לוֹ אִשָּׁה וְדָר בְּבֵית לְבֵדוֹ, שְׂאִין יְכוּל לְהִשְׁתַּתֵּף בַּפְּרוּטָה,
יְדַלִּיק בְּעֶצְמוֹ עַל יְדֵי סִיוַע שֶׁל אֲחֵר וְלֹא יְבָרֵךְ, וְכָל שֶׁכֵּן שְׂאִינוּ
יְכוּל לְהוֹצִיא אֲחֵרִים יְדֵי חוּבָתָם^{רנג}.

רמט. סעיף ג ומ"ב ס"ק ט

רנ. ברכות כ:

רנא. ביאור"ל ד"ה אשה מדלקת

רנב. מ"ב ס"ק ט

רנג. שם

ד. חרש ושוטה

חרש (שאינו שומע ואינו מדבר) ושוטה פטורים גם ממצות גר חנוכה, ואם הדליקו - אף אם פקח עומד על גבם ורואה שהדליקו כדין - לא הנה כלום^{רנ}.

גם אם הדליקו החרש או השוטה והניח הפקח הנרות במקום - לאו כלום הוא, שהרי הדלקה עושה מצוה והמצוה היא בהדלקה^{רנא}.

חרש המדבר ואינו שומע דינו כפקח וחיוב במצות גר חנוכה^{רנב}.

ה. קטן שלא הגיע לחנוף

קטן שלא הגיע לגיל חנוף פטור מלהדליק ודינו כחרש ושוטה, שלא עשה כלום בהדלקתו^{רנג}.

ו. קטן שהגיע לחנוף

יש אומרים שקטן שהגיע לחנוף יכול להוציא אחרים ידי חובתם^{רנח} (שכיוון שחיובו מדרבנן יכול להוציא ידי חובה במצוה דרבנן^{רנט}), אף מפשטות לשון השלחן ערוך בהלכות מגלה^{רסא} משמע שהכריע שאין יכול להוציא אחרים ידי חובתם^{רסב}. ומכל מקום צריך לחנף קטן שיש לו בית בפני עצמו שידליק בעצמו מדין חנוף^{רסג}.

רנד. סעיף ג ומ"ב ס"ק יא

רנה. סעיף ג ומ"ב ס"ק יב

רנו. מ"ב סימן תרע ס"ק יב

רנז. סעיף ג

רנח. שם

רנט. מאירי שבת כג. ובמסקנת דבריו דחה סברא זו.

רס. תרפט סעיף ב ובמ"ב שם

רסא. מ"ב ס"ק יג

רסב. מ"ב ס"ק יד ושעה"צ ס"ק יד

וְאִם אֵין לוֹ בֵּית בְּפָנֵי עֲצָמוֹ נִתְבָּאֵר לְעֵיל פֶּרֶק ב' סְעִיף ג' דַּעַת
הַשְּׁלָחַן עָרוּף שְׂיוּצָא יְדֵי חוּבָה בְּהַדְלָקַת בַּעַל הַבֵּית, וּלְשִׁיטַת
הֶרֶם"א שְׁכָל בְּנֵי הַבֵּית מְדַלִּיקִין, הֵבִיא כָּאֵן הֶרֶם"א שְׁזָה כּוֹלֵל
גַּם קֶטֶן שֶׁהִגִּיעַ לְחֲנוּךְ, אִף דַּעַת שְׁלִטֵי הַגְּבוּרִים שְׂאִין צָרִיף
לְחֲנוּךְ אֶת בְּנָיו הַקְטָנִים שֶׁהִגִּיעוּ לְחֲנוּךְ לְהַדְלִיק גֵּרוֹת (שְׂאִין
צָרִיף לְחֲנוּךְ קְטָנִים אֲלֹא רַק לְעַקֵּר הַדִּין וְלֹא לְהַדוּר מִצֹּהֶר^{רסג}).

גַּם לַדַּעוֹת שֶׁצָּרִיף לְחֲנוּךְ קְטָנִים בְּהַדְלָקָה אֵין צָרִיף לְחַנֹּכְכֶם אֲלֹא
רַק לְגַר אֶחָד בְּכָל לַיְלָה וְאֵין צָרִיף לְהִיּוֹת מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ^{רסד}.

כְּשֶׁדָּרִים בְּבֵית אִשָּׁה וְקֶטֶן (אֲפֹלוּ הִגִּיעַ לְחֲנוּךְ) תִּדְלִיק הָאִשָּׁה
כִּיּוֹן שֶׁהִיא מְחַיֶּבֶת מַעֲקָר הַדִּין^{רסה}.

ז. גַּר

גַּר מְדַלִּיק גֵּרוֹת וְצָרִיף לְבָרֶךְ, וּמְבָרֵךְ גַּם בְּרַכַּת שְׁעֶשְׂה נְסִים
לְאַבוֹתֵינוּ^{רסי}.

רסג. ביאור "ל ד"ה ולדידן

רסד. מ"ב ס"ק יד

רסה. מ"ב ס"ק ט

רסו. מ"ב ס"ק יד, והטעם כיון שהם בני אברהם שנקרא אב המון גויים.

פֶּרֶק יב

בְּרָכוֹת הַהֲדָלָקָה

סימן תרעו

א. הַבְּרָכוֹת

בְּלִילָה הָרִאשׁוֹן מִבְּרֵךְ שְׁלוֹשׁ בְּרָכוֹת:

א. "... אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ לְהַדְלִיק גֵּר שֶׁל חֲנֻכָּה".

א. "... שֶׁעָשָׂה נִסִּים לְאַבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בְּזֶמֶן הַזֶּה".

א. "... שֶׁהִחְיֵנוּ וְקִיָּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה"^{רסז}.

בְּשָׂאֵר הַלֵּילוֹת מִבְּרֵךְ שְׁתֵּי בְּרָכוֹת: "לְהַדְלִיק" וְ"שֶׁעָשָׂה נִסִּים"^{רסח}. וְאֵינוּ מִבְּרֵךְ "שֶׁהִחְיֵנוּ", אֲף עַל פִּי שֶׁבְּכָל יוֹם הַתְּחִלָּה נִסֵּי חֲדָשׁ שֶׁהַשָּׁמֶן הַמְּשִׁיף לְדֹלֶק, מִכָּל מְקוֹם אֵין מִבְּרָכִים אֶלָּא עַל זֶמֶן הַתְּחִלָּת הַנִּסִּים^{רסט}.

ב. נִסַּח הַבְּרָכוֹת

בַּבְּרָכָה הָרִאשׁוֹנָה: לְדַעַת הַשֵּׁלְחָן עָרוּךְ הַנִּסַּח "לְהַדְלִיק גֵּר חֲנֻכָּה", אֲךָ בַּגִּמְרָא וּבְכָל הַפּוֹסְקִים מוֹבָא הַנִּסַּח "לְהַדְלִיק גֵּר שֶׁל חֲנֻכָּה". וְהַמְהַרְשֵׁ"ל כָּתַב לוֹמַר "לְהַדְלִיק גֵּר שֶׁלֹּא חֲנֻכָּה" בְּמִלָּה אַחַת, וְהָעוֹלָם אֵין נוֹהֲגִים כֵּן.

רסז. סעיף א

רסח. סעיף ב

רסט. מ"ב ס"ק ג

בברכה השנייה אומרים "בְּיָמֵינוּ הָיָה זֶה", ולא "בְּיָמֵינוּ הָיָה זֶה וּבְיָמֵינוּ הָיָה זֶה".^{ער.}

בברכה השלישית אומרים "שֶׁהָיָינוּ וְקִיָּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה" ולא "... לְזֶמֶן הַזֶּה", וְעַיִן בְּהַעֲרָה רע"א.

ג. שִׁכַּח לְבָרֵךְ שֶׁהָיָינוּ

לא ברך "שֶׁהָיָינוּ" בפֶּשֶׁת הַדִּלְקַת הַנֵּרוֹת בְּלִילָה הָרִאשׁוֹן וְכָבוּ הַנֵּרוֹת, יִבְרַךְ כְּשֶׁמְדַלֵּיק הַנֵּרוֹת בְּלִילָה הַשֵּׁנִי, וְאִם לֹא בִּרְךְ בְּלִילָה הַשֵּׁנִי יִבְרַךְ בְּלִילָה שָׁבוּ נִזְכָּר ע"ב.

לא ברך שֶׁהָיָינוּ בְּכָל הַלֵּילוֹת וְגַם בְּלִילָה הַשְּׁמִינִי, מִסְתַּפֵּק הַשֹּׁעֵר הַצִּיּוֹן רע"ג אִם יָכוֹל לְבָרֵךְ בְּלִילָה הַשְּׁמִינִי לְאַחַר שֶׁהִדְלִיק הַנֵּרוֹת אוֹ אֶפְלוּ לְאַחַר שֶׁכָּבוּ הַנֵּרוֹת. צִדְדֵי הַסֵּפֶק הֵם: הָאִם מְבָרְכִים שֶׁהָיָינוּ דְּיוֹקָא עַל הַהִדְלָקָה, וּלְפִי זֶה אֵינוּ יָכוֹל לְבָרֵךְ, אוֹ שֶׁעָקֹר הַבְּרָכָה נִתְקַנָּה עַל הַזֶּמֶן שֶׁל חֲנֻכָּה, שֶׁנַּעֲשׂוּ בּוֹ נִסִּים וְנִפְלְאוֹת, אֲלֹא שֶׁסָּמְכוּ זֹאת לְכַתְחֻלָּה לַהִדְלָקָה, וּלְפִי זֶה אִם לֹא בִּרְךְ בַּהִדְלָקָה יִבְרַךְ אַחֵר כֶּן, וְנִשְׁאַר בְּצָרִיךְ עִיּוֹן.

ד. זֶמֶן הַבְּרָכָה

מְבָרְכִים קֹדֶם הַהִדְלָקָה כִּיּוֹן שֶׁצָּרִיךְ שִׁיְהִיו כָּל הַבְּרָכוֹת עוֹבְרִים לַעֲשִׂיתָן כְּלוּמַר קֹדֶם קִיּוֹם הַמַּצּוֹה ע"ד.

ער. מ"ב ס"ק א

רע"א. שם, ובמ"ב הוצאת "דרשו" הובא דעת הגרי"ש אלישיב והגר"ש וואזנר זצ"ל לומר "...לְזֶמֶן הַזֶּה" וכן המנהג

ערב. סעיף א

רע"ג. ס"ק ג

ער"ד. רמ"א סעיף ב ומ"ב ס"ק ד

שֶׁכַּח לְבָרֵךְ הַבְּרוֹכּוֹת וְהִתְחִיל לְהַדְלִיק – אִם עֲדִין לֹא סִיִּים הִדְלַקְתָּ כָּל הַנֵּרוֹת יָכוֹל לְבָרֵךְ כָּל הַבְּרוֹכּוֹת וּלְהַמְשִׁיךְ לְהַדְלִיק שְׁאֵר הַנֵּרוֹת^{ערה.}

וְאִם כְּבָר סִיִּים הִדְלַקְתָּ כָּל הַנֵּרוֹת וְהַנֵּרוֹת עֲדִין דּוֹלָקִים, יָכוֹל לְבָרֵךְ "שְׁעָשָׂה נִסִּים" וְ"שֶׁהִחְיֵנוּ", אֲבָל לֹא יְבָרֵךְ בְּרַפְתָּ "לְהַדְלִיק"^{רעז.}, כְּדִין הָרוּאָה גַּר חֲנֻכָּה, שְׂתִּיבָאָר לְקִמָּן סְעִיף ו' שֶׁמֶבְרֵךְ שְׁתֵּי בְּרוֹכּוֹת אֵלּוּ^{רעז.}.

אִם לֹא בָרַךְ וְקִדַּם שְׁגָמַר לְהַדְלִיק כָּל הַנֵּרוֹת כְּבוֹ הַנֵּרוֹת הָרֵאשׁוֹנִים (שְׁאִין צָרִיךְ לַחְזֹר וּלְהַדְלִיקָם אִם רוּצָה לְקַיֵּם רַק אֶת עֶקֶר הַדִּין, כְּדִלְעִיל פֶּרֶק י' סְעִיף ד'), אָף עַל פִּי שְׁמִמְשִׁיךְ לְהַדְלִיק אֶת שְׁאֵר הַנֵּרוֹת לֹא יְבָרֵךְ בְּרַפְתָּ "לְהַדְלִיק", שְׁאִין מְבָרְכִים בְּרַכָּה זֹאת עַל גֵּרוֹת הַדּוֹר לְבַד, וּמִדִּין בְּרַפְתָּ הָרוּאָה יָכוֹל לְבָרֵךְ "שְׁעָשָׂה נִסִּים" (וְ"שֶׁהִחְיֵנוּ")^{רעח.}.

ה. הַנֵּרֹת הַלָּלוּ

לְאַחַר הַהִדְלָקָה נוֹהֲגִים לומר "הַנֵּרֹת הַלָּלוּ אָנוּ מְדֻלִּיקִים עַל הַתְּשׁוּעוֹת וְעַל הַנִּסִּים וְעַל הַנִּפְלְאוֹת" וְכוּ'^{רעט.}, וְאוֹמֵר נִסַּח זֶה מִיָּד לְאַחַר שֶׁהִדְלִיק גַּר רֵאשׁוֹן (שֶׁהוּא עֶקֶר הַהִדְלָקָה) וְגוֹמֵר הִדְלַקְתָּ שְׁאֵר הַנֵּרוֹת תּוֹךְ כְּדֵי אֲמִירַת "הַנֵּרֹת הַלָּלוּ", אֲבָל גַּם מִי שְׁאוֹמְרוֹ לְאַחַר הִדְלַקְתָּ כָּל הַנֵּרוֹת שִׁפִּיר דְּמִירָפּ.

ערה. מ"ב שם

רעז. מ"ב ס"ק ד

רעז. שעה"צ ס"ק ח

רעח. שעה"צ ס"ק ה ונוסח דידן הנוסח שונה

רעט. סעיף ד

רפ. מ"ב ס"ק ח

בְּנֶסֶח "הַנֵּרֹת הֵלְלוּ" יֵשׁ שְׁלוּשִׁים וְשֵׁשׁ תְּבוּת בְּלֹא הַמָּלִים
 "הַנֵּרֹת הֵלְלוּ", וְהֵינּוּ הַנֵּרוֹת הֵלְלוּ הֵם ל"ו, שְׁסָף הַנֵּרוֹת
 שְׂמִדָּלִיקִים בְּחֻנְכָּה הוּא ל"ו.

וְלִכֵּן לֹא יֵאמַר "הַנֵּרֹת הֵלְלוּ קֹדֶשׁ הֵם" אֶלָּא "הַנֵּרֹת הֵלְלוּ קֹדֶשׁ"
 שְׁאֵם יוֹסִיף אֶת הַמָּלָה "הֵם" יִהְיוּ שְׁלוּשִׁים וְשֵׁשׁ תְּבוּת וְלֹא
 שְׁלוּשִׁים וְשֵׁשׁ.

[בְּנֶסֶח הַמוֹפִיעַ לְפָנֵינוּ יֵשׁ יוֹתֵר מִל"ו תְּבוּת (וְלִכֵּן גַּם יָכוֹל לוֹמַר
 "הֵם").]

בְּתְבוּת "הַנֵּרֹת הֵלְלוּ" יֵשׁ שְׂמוֹנֶה אוֹתִיּוֹת, רָמָז לְשְׂמוֹנֶת
 יְמֵי חֻנְכָּה^{רפא}.

ו. הַרְוָאָה גַּר חֻנְכָּה

מִי שְׁאֵינוּ יָכוֹל לְהַדְלִיק גַּר חֻנְכָּה (כְּגוֹן שֶׁהוּא בְּסָפִינָה^{רפב}), וְאִין
 מִי שֶׁיֵּדְלִיק עָלָיו בְּבֵיתוֹ, וְגַם אֵינוּ יָכוֹל לְהַשְׁתַּתֵּף בְּפִרוּטָה
 בְּהַדְלָקַת אַחֵר, בְּזִמָּן שֶׁרוּאָה גֵּרוֹת חֻנְכָּה דוֹלָקִים מִבֶּרֶךְ בְּרֶכֶת
 "שַׁעֲשֵׂה נְסִים", וּבְלִילָה הָרִאשׁוֹן גַּם בְּרֶכֶת "שֶׁהַחֲנֻכָּה", וְזֶה
 הַנִּקְרָא בְּפִי חַו"ל בְּרֶכֶת הַרְוָאָה.

יֵשׁ מִהַפּוֹסְקִים הַסּוֹבְרִים שֶׁגַּם אִם יֵשׁ מִי שֶׁמִּדְלִיק בְּבֵיתוֹ, אִם
 אֵינוּ מִדְלִיק בְּעַצְמוֹ גַּר חֻנְכָּה וְאֵינוּ מַשְׁתַּתֵּף בְּפִרוּטָה בְּהַדְלָקַת
 אַחֵר צְרִיךְ לְבָרֵךְ בְּרֶכֶת הַרְוָאָה^{רפג}.

וְלִהְלֶכֶה נִפְסֵק שְׁסָפֵק בְּרִכּוֹת לְהַקֵּל וְלֹא יְבָרֵךְ בְּאֶפֶן זֶה^{רפד}.

רפא. מ"ב שם

רפב. סעיף ג

רפג. מ"ב ס"ק ו

רפד. שבת כג. רש"י ד"ה הרואה

פֶּרֶק יג

סֵדֶר הַדְּלָקַת הַנֵּרוֹת

סימן תרעו

בסדר הדלקת הנרות יש שלוש שיטות:

א. דעת השלחן ערוך:

בלילה הראשון ידליק את הנר הימני ביותר.
 בלילה השני יוסיף נר נוסף משמאל לנר שהדליק אתמול,
 ויתחיל בנר השמאלי (החדש) וידליק אחר כך את הנר הימני
 שהדליק אתמול, וכן בכל לילה יוסיף נר נוסף משמאל ויתחיל
 בנר החדש ואחר כך ידליק את הנרות הימניים^{רפח}.

ואין חלוק בזה אם מדליק בימין הפתח (כגון אם אין שם
 מזוזה) או בשמאל הפתח או בחלל הדלת או בחלון^{רפז}.

סדר ההדלקה באפן זה עדיף מהטעמים דלהלן:

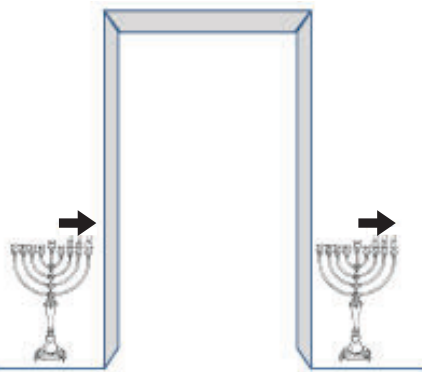
1. שמקנים דברי חז"ל "כל פנות שאתה פונה לא יהיו אלא
 דרך ימין", והיגו שמתחיל בשמאל ופונה לימין^{רפז}.
2. שמתחיל להדליק את הנר החדש שהוא מורה על הנס,
 שהרי בכל שעברו הימים הנה הנס גדול יותר^{רפח}.

רפח. סעיף ה

רפז. מ"ב ס"ק יא

רפז. מ"ב ס"ק י

רפח. סעיף ה

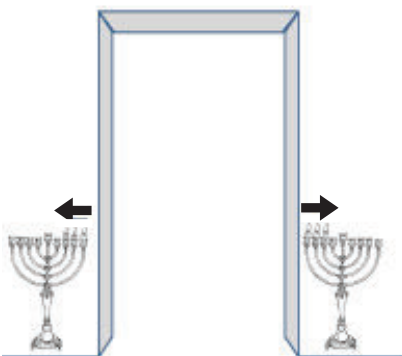

וּלְפִי זֶה בְּשַׁעַה שְׁמַדְלִיק יִרְחִיק עֲצָמוֹ
לְצַד שְׁמַאל וַיִּתְחִיל לְהַדְלִיק בְּנֵר
הַשְּׁמַאלִי, וְלֹא יַעֲמִיד עֲצָמוֹ מוֹל הַמְּנוֹרָה
וַיִּתְחִיל בְּנֵר הַשְּׁמַאלִי, כִּי כֵּן שָׂכֹל לְהִיּוֹת
שְׂיִצְטָרֵךְ לְדַלֵּג עַל גִּירוֹת אֲחֵרִים וַיְהִי
מַעֲבִיר עַל הַמְּצוּוֹת^{רפט}.

ב. יַעֲת הַמַּהְרָשׁ"ל וְהַגֵּר"א :

לְשׁוֹנָם שֶׁל הַמַּהְרָשׁ"ל וְהַגֵּר"א מְתַבָּאֶרֶת בְּזִמְנָן שֶׁהַדְּלִיקוּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת לַיָּד
הַפֶּתַח, וְהַנִּיחוּ הַמְּנוֹרָה סָמוּךְ לַפֶּתַח מִבְּפָנִים. וּבְזִמְנָן שְׁמַדְלִיקִין בַּחוּץ
בְּפֶתַח הַבַּיִת, הַדִּין יֵהֵא לְהַפֵּךְ.
בְּלִילָה הָרִאשׁוֹן יְדְלִיק אֶת הַנֵּר הַסָּמוּךְ בְּיוֹתֵר לַפֶּתַח.

בְּשָׁאָר הַלֵּילוֹת:

אִם הֵנִיחַ בְּצַד שְׁמַאל שֶׁל הַפֶּתַח, וְהַדְּלִיק
בְּלִילָה הָרִאשׁוֹן אֶת הַנֵּר הַיְּמָנִי בְּיוֹתֵר,
בְּלִילָה הַשֵּׁנִי יְדְלִיק אֶת הַנֵּר הַיְּמָנִי
שֶׁהַדְּלִיק אֶתְמוֹל וְאַחֵר כֵּן יְדְלִיק אֶת
הַנֵּר הַשְּׁמַאלִי, וְכֵן בְּשָׁאָר הַלֵּילוֹת.

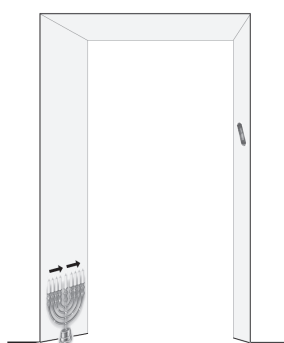
וְאִם הֵנִיחַ בְּצַד יְמִין שֶׁל הַפֶּתַח, וְהַדְּלִיק בְּלִילָה הָרִאשׁוֹן
אֶת הַנֵּר הַשְּׁמַאלִי בְּיוֹתֵר, בְּלִילָה הַשֵּׁנִי יְדְלִיק אֶת הַנֵּר

רפט. שם

השִׁמְאָלִי שֶׁהִדְלִיק אֶתְמוֹל וְאַחַר כָּךְ יִדְלִיק אֶת הַנֵּר הַיָּמָנִי, וְכֵן בְּשָׂאֵר הַלֵּילוֹת^{רצ}.

סֵדֶר הַהִדְלָקָה בְּאַפֵּן זֶה עֲדִיף מִהִטְעָמִים דְּלִהָלֵן:

1. שְׁמִתְחִיל לְהִדְלִיק אֶת הַנֵּר שֶׁמִּנָּח בְּטַפַּח הַסְּמוּךְ לַפֶּתַח.
2. שְׁמִתְחִיל לְהִדְלִיק בְּנֵר שֶׁהוּא עֶקֶר הַמִּצֹּה וְלֹא בְּנֵר שֶׁהוּא רַק לְהַדוּר^{רצא}.

טוֹב וְנָכוֹן אִם יָכוֹל לְסַדֵּר אֶת כָּל הַנֵּרוֹת בְּתוֹךְ חֲלָל הַפֶּתַח וַיִּנְיֹחַן לְאַרְכָּן^{רצב}, וְכֵלֵן יִהְיוּ בְּטַפַּח הַסְּמוּךְ לַפֶּתַח^{רצג} (וְכָךְ יָקִים גַּם דַּעַת הַשְּׁלֵחַן עֲרוּךְ שִׁידְלִיק אֶת הַנֵּר הַשִּׁמְאָלִי וַיִּדְלִיק מִשְׁמָאל לְיָמִין)^{רצד}.

ג. דַּעַת הַלְבוּשׁ וְהַטָּז:

בְּלִילָה הָרִאשׁוֹן יִדְלִיק אֶת הַנֵּר הַסְּמוּךְ בְּיוֹתֵר לַפֶּתַח, וּבְשָׂאֵר הַלֵּילוֹת לְעוֹלָם יִדְלִיק מִיָּמִין לְשִׁמְאָל^{רצה}, וְלִשְׁיטָתָם כָּל פְּנוֹת שְׂאֵתָהּ פּוֹנֶה לֹא יִהְיוּ אֶלָּא דְרָךְ יָמִין הֵינוּ שִׁתְחִיל מִיָּמִין^{רצו}. וְהֵינוּ^{רצז} שְׂאֵם מִדְלִיק בְּשִׁמְאָל הַפֶּתַח, יִדְלִיק בְּלִילָה הָרִאשׁוֹן אֶת הַנֵּר הַיָּמָנִי בְּיוֹתֵר הַסְּמוּךְ לַפֶּתַח, וּבְשָׂאֵר הַלֵּילוֹת יִתְחִיל

רצ. מ"ב ס"ק ט

רצא. שעה"צ ס"ק יד

רצב. עפ"י ביאורו של המטה משה תתקעט בשם המהרש"ל

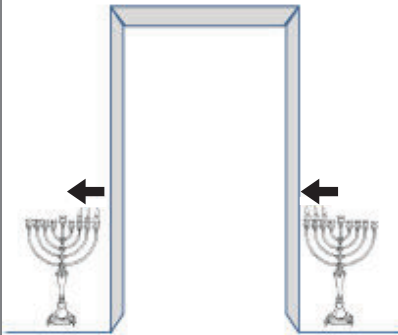
רצג. מ"ב ס"ק ט

רצד. ואמנם ירוויח את טפח הסמוך לפתח אך דין הדלקה בעיקר הנר לא יקיים.

רצה. ביאורה"ל ד"ה כדי

רצו. טז ס"ק ז

רצז. ביאור דבריו דלהלן לא נכתב בפירוש בדבריו אלא איירי באופן אחר, אך שיטתו דלהלן מתבארת בתוך דבריו.

בִּנְר הַיֶּשֶׁן וַיִּפְנֶה מִיָּמִין לְשִׁמְאֵל, וְאִם
מִדְּלִיק בִּימִין הִפְתַּח יְדִלִיק בַּלְיָלָה
הָרֵאשׁוֹן אֶת הַנֵּר הַשְּׁמָאֵלִי בְּיוֹתֵר הַסְּמוּךְ
לַפֶּתַח, וּבְשָׂאֵר הַלֵּילוֹת יְנִיחַ הַנֵּרוֹת סְמוּךְ
לַפֶּתַח וַיְדִלִיק אֶת הַנֵּר הַחֲדָשׁ וַיִּפְנֶה
מִיָּמִין לְשִׁמְאֵל.

ד. לַהֲלָכָה :

אֵין נִפְקָא מִינָא בְּעָצָם הַמְצָוָה אֵיךְ יִנְהַג, שְׁהָרִי בְּכָל מְקוֹרָה
יוֹצֵא לְכָלִּי עֲלָמָא, וְהַמְחִלְקַת הִיא רַק לְכַתְּחִלָּה מֵאִיזָה מְקוֹם
עָדִיף לְהִתְחִיל לְהַדְלִיק, וְדַעְבִּיד כְּמַר עָבִיד וְדַעְבִּיד כְּמַר עָבִיד^{רַחצ}.

רַחצ. ביאורה"ל ד"ה כְּדִי

פֶּרֶק יָד

דִּין אֶכְסָנָאִי

סימן תרעז

א. גֵּדֶר אֶכְסָנָאִי

אֶכְסָנָאִי הֵנוּ אוֹרַח שְׁמֵת־אֶכְסֵן בְּבֵית אַחֲרִים, שְׂאִינוּ יוֹצֵא יָדֵי חוּבָה בְּהַדְלָקַת בֶּעַל הַבֵּית. אוּלָם אֶחָד מִבְּנֵי הַבֵּית שֶׁבֶעַל הַבֵּית מוֹצִיאוֹ יָדֵי חוּבָה בְּהַדְלָקָתוֹ כְּגוֹן בְּנוֹ וְכַדוּמָה אֵינוֹ נֶחֱשָׁב כְּאֶכְסָנָאִי^{רצט}.

בַּחוּרִים הַלּוּמְדִים מִחוּץ לְבֵיתָם וְיֹשְׁבֵי אֶצֶל בֶּעַל בֵּית וְאֵינָם אוֹכְלִים שָׁם בְּקִבְעוֹת, דִּינָם כְּאֶכְסָנָאִי^ש.

אוֹרַח הָאוֹכֵל אֶצֶל בֶּעַל הַבֵּית בְּקִבְעוֹת, וְכֵן מְשֻׁרְתִּים הָאוֹכְלִים אֶצֶל בֶּעַל הַבֵּית בְּקִבְעוֹת, הֵרִי הֵם נֶחֱשָׁבִים כְּבְנֵי בֵיתוֹ שֶׁל בֶּעַל הַבֵּית, וּמַעֲקָר הַדִּין אֵין צְרִיכִים לְהַדְלִיק בְּעֶצְמָם, אֶלָּא רַק אִם רוֹצִים לִהְיוֹת כְּדִין הַמְהַדְרִין^{שא}.

ב. דִּין אֶכְסָנָאִי כְּשֶׁאֵין מְדַלִּיקִין עָלָיו בְּבֵיתוֹ

אֶכְסָנָאִי שֶׁיּוֹדֵעַ שְׂאֵין מְדַלִּיקִין עָלָיו בְּבֵיתוֹ:

אִם יָכוֹל לְהַדְלִיק גַּר לְבָדוֹ, עָדִיף שֶׁיִּדְלִיק בְּעֶצְמוֹ^{שב}.

רצט. סעיף א

ש. מ"ב ס"ק א

שא. מ"ב ס"ק א

שב. מ"ב ס"ק ג

אף אם אין לו אפשרות להדליק נר, ישתתף בהדלקה עם בעל הבית וישמע ממנו הברכות^{שג}.

ג. דין אכסנאי שמדליקין עליו בביתו

אכסנאי שיודע בברור שמדליקין עליו בביתו, אינו צריך להדליק או להשתתף, שהרי יוצא ידי חובה בהדלקת אשתו אף כשנמצא במקום רחוק.

אף אם אינו יודע בברור שאשתו מדלקת, ידליק בעצמו או ישתתף עם בעל הבית (ויכון שאינו רוצה לצאת ידי חובה בהדלקת אשתו, כדי שלא יהא ברכה שאינה צריכה^{דש}).

אם לא כון לצאת ידי חובה בהדלקת אשתו, ובא לביתו ומצא שאשתו כבר הדליקה נרות, ידליק גם הוא נרות, אף ידעת המגן אברהם שידליק בלא ברכה^{שה}.

ד. אפן ההשתתפות

אפן ההשתתפות עם בעל הבית:

נותן לבעל הבית פרוטה ועל ידי כך הוא מקנה לו חלק בשמן. אם בעל הבית מקנה לו חלק בשמן במתנה גם כן נחשב להשתתפות, אף צריך שיעשה הקנין באחת מדרכי הקנינים ואין די באמירה בלבד^{שו}.

שג. סעיף א ומ"ב ס"ק ד

דש. לבושי שרד על הט"ז ס"ק א

שה. מ"ב ס"ק ב

שו. מ"ב ס"ק שם, ושעה"צ ס"ק ט

יֵשׁ מֵהָאֲחֵרוֹנִים שֶׁכָּתְבוּ שְׁצָרֶיךָ בַּעַל הַבֵּית לְהוֹסִיף מֵעֵט שֶׁמֶן
יוֹתֵר מִמָּה שֶׁרָגִיל לְהַדְלִיק, בְּשֶׁבִיל הָאוֹרָח^{שז}.

וְצָרֶיךָ שֶׁהִשְׁתַּתְּפוּת בְּשֶׁמֶן תִּהְיֶה בְּאֶפֶן שֶׁבְּכָל לַיְלָה יִדְלִיק
בַּעַל הַבֵּית בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁתָּף, וְלֹא עַל יְדֵי שִׁידְלִיק לַיְלָה בְּשֶׁמֶן
שֶׁל בַּעַל הַבֵּית וְלַיְלָה בְּשֶׁמֶן שֶׁל הָאוֹרָח^{שח}.

ה. יֵשׁ לְאַכְסֵנָאִי פֶתַח בְּפָנָי עֲצָמוֹ

אִם יֵשׁ לְאַכְסֵנָאִי פֶתַח בְּפָנָי עֲצָמוֹ, חִיב לְהַדְלִיק בְּאוֹתוֹ הַפֶּתַח
גֵּרוֹת אֲף אִם מְדַלִּיקִין עָלָיו בְּבֵיתוֹ, מִפְּנֵי הַחֲשָׁד שֶׁיִּבְאוּ לְחֲשֹׁדוֹ
שֶׁלֹּא הִדְלִיק גֵּרוֹת^{שט}, כְּפִי שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל פֶּרֶק ג' סְעִיף ח', שִׁישׁ
לְהַדְלִיק גֵּרוֹת בְּכָל הַפְּתָחִים מִפְּנֵי הַחֲשָׁד.

גַּם בְּאֶפֶן שֶׁהִפְתַּח פְּתוּחַ בְּאוֹתוֹ צַד שֶׁבּוֹ בַּעַל הַבֵּית מְדַלִּיק
גֵּרוֹתָיו, מְכַל מְקוֹם יֵשׁ לְחֲשֹׁשׁ שֶׁמָּא יוֹדְעִים שִׁישׁ כָּאֵן אוֹרָח
וַיֹּאמְרוּ שֶׁלֹּא הִדְלִיק גֵּרוֹת^{שי}.

בְּאֶפֶן זֶה שֶׁמְדַלִּיקִין עָלָיו בְּבֵיתוֹ וְכָל הַהִדְלָקָה הִיא מִפְּנֵי הַחֲשָׁד,
יֵשׁ מִהַפּוֹסְקִים שֶׁפֹּסְקוּ שֶׁלֹּא יִבְרֹךְ, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא תִּקְנוּ בְּרָכָה
כְּשֶׁמְדַלִּיק מִפְּנֵי הַחֲשָׁד^{שיא}, וַיֵּשׁ שֶׁכָּתְבוּ שֶׁיִּכּוֹל לִבְרֹךְ וַאֲיֵנוּ דוּמָה
לְכָל אֶפְנֵי הַדְּלָקָה מִפְּנֵי הַחֲשָׁד^{שיב}.

שז. סעיף א ומ"ב ס"ק ג, (ובקונטרס נר שמואל כתב דלכאורה יעשה פתילות עבות דהרי
י"א שאין שום ענין בהדלקה יותר מחצי שעה, ויש לעיין בזה).

שח. ביאור"ל ד"ה להשתתף

שט. סעיף א ומ"ב ס"ק ה

שי. מ"ב ס"ק ו

שיא. מ"ב ס"ק ח

שיב. שעה"צ ס"ק טז והטעם שבכל חצר שמדליק מפני החשד כבר הדליק בברכה בהדלקתו
הראשונה, אבל באכסנאי שאינו מברך כלל מחויב להדליק בברכה

ו. המקום הקובע כשמדליק מפני החשד

השלחן ערוך פסק שאכסנאי מדליק מפני החשד במבאר בסעיף ה', גם באפן שנמצא בבית רק לשנה ואלו אכילתו על שלחן בעל הבית. מכל מקום הוא מחיב להדליק, וידליק במקום שישן, שפיון שיש לו בית מיוחד לשנה והעולם רואים שנכנס ויוצא שם, יבואו לחשדו שאינו מדליק כלל^{שיג}.

והוסיף הרמ"א דבזמן שמדליקין בפנים, שפרסום הנס אינו לעוברי הדרכים אלא לבני הבית, ידליק במקום אכילתו, שהרי מקום אכילתו הוא העקר, וחשד מבני הבית ליכא, שהרי הם רואים שמדליק במקום אכילתו.

ז. החשד בזמן שמדליקין בפנים

יש מהפוסקים שסוברים שבזמן שמדליקין בפנים ועקר פרסומי נסא הוא לבני הבית שבפנים, מחיב האכסנאי להדליק ואינו יכול לסמוך על הדלקת אשתו שמדלקת בביתו, כיון שבני הבית שהוא שם אינם יודעים שהדליקו עליו בביתו ויבואו לחשדו שאינו מדליק גרות.

וגם השתתפות בפרוטה עם בעל הבית לא תועיל, שפיון שנוהגים שכל בני הבית מדליקין (כדין המהדרין שכל אחד מבני הבית מדליק כדלעיל פ"ק ב' סעיף ב' ג') והוא אינו מדליק, יבואו לחשדו שאינו מדליק.

שיג. סעיף א

וְהַמִּגֵּן אֲבָרָהֶם הִכְרִיעַ שָׂרָק אִם יֵשׁ לוֹ חֶדֶר בִּפְנֵי עֲצָמוֹ וְאוֹכֵל שֵׁם (שְׁנֵרָאָה כְּבֵית בִּפְנֵי עֲצָמוֹ), יֵשׁ לְהַחֲמִיר לְחַיְבוֹ לְהַדְלִיק מִפְּנֵי הַחֲשָׁד, אֲבָל אִם אֵין לוֹ חֶדֶר בִּפְנֵי עֲצָמוֹ אֵין לְהַחֲמִיר שְׂיִדְלִיק מִפְּנֵי הַחֲשָׁד^{שיז}.

ח. הַסּוּעֵד אֵצֶל חֲבֵרוֹ בְּאַקְרָא

הַסּוּעֵד אֵצֶל חֲבֵרוֹ בְּאַקְרָא וַיֵּשׁ לוֹ בֵּית בְּאוֹתָהּ הָעִיר, אֵין יָכוֹל לְהַדְלִיק בְּבֵית חֲבֵרוֹ, אֵלָא מְחַיֵּב לִילֵךְ לְבֵיתוֹ וּלְהַדְלִיק שֵׁם (גַּם בְּזִמָּן שְׂמִדְלִיקִין בִּפְנִים).

וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַדְלִיק, תִּדְלִיק אֲשֶׁתוֹ עָלָיו בְּבֵיתוֹ, וּמִכָּל מְקוֹם מִצָּוָה בּוֹ יוֹתֵר מִבְּשִׁלּוּחוֹ^{שטו}.

אִם הוֹלֵךְ לְבֵית חֲבֵרוֹ לֶאֱכֹל וְלִישֵׁן כָּל שְׂמוֹנֶת יָמֵי חֲנֻכָּה, אַף אִם אוֹכֵל בְּבֵיתוֹ סְעוּדָה אַחַת בַּיּוֹם, יִדְלִיק בְּבֵית שְׂאוּכָל וַיֵּשֶׁן שֵׁם בְּלִילָהּ^{שטז}.

ט. אֲכִסְנָאֵי הַמִּתְאַכְסֵּן בְּמְקוֹם שְׂאִין שֵׁם יְהוּדִים

אֲכִסְנָאֵי הַנִּמְצָא בְּמְקוֹם שְׂאִין שֵׁם יְהוּדִים וּמִדְלִיקִין עָלָיו גֵּר חֲנֻכָּה בְּבֵיתוֹ, נִחְלָקוּ הַפּוֹסְקִים אִם יִדְלִיק גֵּרוֹת חֲנֻכָּה.

דַּעַת הַמְרַדְּכֵי שְׂחַיֵּב לְהַדְלִיק וּלְבָרֵךְ, כִּיּוֹן שְׂסוּבֵר שְׁחוּץ מִחוּבַת הַדְּלָקַת גֵּר חֲנֻכָּה מְחַיֵּב גַּם לִרְאוֹת גֵּר חֲנֻכָּה, וְאִם אֵין שֵׁם יְהוּדִים שְׂיִדְלִיקוּ גֵרוֹת מְחַיֵּב מַדִּינָא לְהַדְלִיק בְּעֲצָמוֹ וְלֹא לְסַמֵּךְ עַל כֹּף שְׂמִדְלִיקִין עָלָיו בְּבֵיתוֹ^{שיז}.

שיד. מ"ב ס"ק ז

שטו. מ"ב ס"ק יב

שטז. ביאור"ל ד"ה במקום שאוכל

שיז. שו"ע - רמ"א סעיף ג ומ"ב ס"ק יד

דַּעַת שְׂאֵר הַפּוֹסְקִים שָׁאִין חַיִּיב לִרְאוֹת גְּרוֹת דּוֹלָקִים, וְלִכְּוֹן
אִם מְדַלִּיקִין עָלָיו בְּבֵיתוֹ אֵין צָרִיךְ לְהַדְלִיק וּבְנֹדָאֵי לֹא יִבְרֹךְ
עַל כָּךְ^{שיח}.

וּבְדַעַת הַשְּׁלֶחֶן עָרוּךְ כְּתֵב הַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה שֵׁשׁ סְתִירָה בְּדִבְרֵיו,
וְהַכְרִיעַ לְהַלְכָּה שְׁלֹא יִבְרֹךְ^{שיט}.

י. הַרוּצָה לְהַחֲמִיר לְהַדְלִיק בְּבִרְכָּה

אֲכַסְנָאֵי שְׂמַדְלִיקִין עָלָיו בְּבֵיתוֹ וְרוּצָה לְהַדְלִיק בְּבִרְכָּה, נֶחֱלָקוּ
הַפּוֹסְקִים אִם יֵשׁ אַפֵּן שְׂיָכוֹל לַעֲשׂוֹת כֵּן.

דַּעַת הַרַמְ"א שְׂיָכוֹל לִכְוֹן בְּמַחֲשָׁבָה קֹדֶם שְׁעַת הַהַדְלָקָה שְׁאִינוּ
רוּצָה לָצֵאת יְדֵי חוּבָה בְּהַדְלָקַת אֲשֶׁתּוֹ, וְאִזּוּ תַּחּוּל עָלָיו חוּבַת
הַדְלָקָה וְצָרִיךְ לְהַדְלִיק בְּבִרְכָּה^{שכ}.

וַיֵּשׁ פּוֹסְקִים הַסּוֹבְרִים שְׁלֹאֲחֵר שְׁחִיז"ל פְּטֻרוֹהוּ מִלְּהַדְלִיק
(בְּגִלָּל הַדְלָקַת אֲשֶׁתּוֹ) אֵין יָכוֹל לוֹמַר שְׁאִינוּ רוּצָה לָצֵאת
בְּהַדְלָקַת אֲשֶׁתּוֹ, וְלֹא יוֹעִיל מַה שְׂיָכוֹן שְׁאִינוּ רוּצָה לָצֵאת יְדֵי
חוּבָה בְּהַדְלָקָתָהּ^{שכא}.

וּלְמַעֲשֶׂה אֵין לְמַחוֹת בְּיַד הַנוֹהֵג כָּךְ וּמְדַלִּיק בְּבִרְכָּה, כִּיּוֹן
שֶׁהִרְבֵּה אַחֲרוֹנִים הַכְרִיעוּ שְׂיָכוֹל לְבָרֵךְ, וּמִכָּל מְקוֹם עָדִיף שְׁלֹא
יִבְרֹךְ בְּעֶצְמוֹ אֶלָּא יִשְׁמַע הַבְּרָכוֹת מֵאַחֵר וַיִּכְוֹן לָצֵאת בְּבִרְכָּתוֹ
וַיַּעֲנֶה אָמֵן וַיִּדְלִיק גְּרוֹתָיו.

שיח. מ"ב שם

שיט. מ"ב שם ועיי' בשעה"צ ס"ק כא שהביא דברי המאמר מרדכי המיישב בדוחק

שכ. סעיף ד ומ"ב ס"ק טו

שכא. מ"ב ס"ק טז

כְּמוֹ כֵּן יָכוֹל לְהַדְלִיק לְפָנַי הַזִּמֵּן שְׁאֲשׁוֹ מִדְּלֶקֶת (פְּגוֹן
שִׁידְלִיק לְפָנַי מְעַרִיב וְאֲשׁוֹ תְּדִלִיק אַחֲרֵי מְעַרִיב וְכְדוּמָה)
וַיִּדְלִיק בְּבִרְכָּהּ^{שכב}.

פֶּרֶק טו

דין נותר השמן שבבנר

סימן תרעז

א. הנותר מן השמן

אם נתן בנר שמן רק כשעור ההדלקה וככה באמצע ונותר שמן, הרי כל השמן הנותר הקצה למצותו ואסור להנות ממנו וצריך לבצערו^{שכג}.

אבל יכול להשתמש בו להדלקת נרות חנכה למחרת^{שכד}.

ב. הנותר מן השמן ביום השמיני

הנותר מן השמן לאחר שהדליק את הנרות ביום השמיני, שאין יכול להשתמש בו למחרת, הדין תלוי:

אם נתן בנר שמן רק כשעור ההדלקה, הרי כל השמן הנותר הקצה למצותו וצריך לבצערו^{שכה}.

אם נתן בנר שמן יותר משעור ההדלקה, והתנה שמותר השמן יהא חלין, ונותר מהשמן לאחר שדלק כשעור, יכול להשתמש בנותר השמן לחלין.

שכג. סעיף ד

שכד. מ"ב ס"ק יז

שכה. סעיף ד

אם נתן בנר שמן יותר משעור ההדלקה בסתם ולא התנה כלום, ונותר מהשמן לאחר שדלק בשעור נתבאר לעיל פרק ז' סעיף ו', דדעת השלחן ערוך שמותר להשתמש בנותר השמן לחלין, אף יש פוסקים הסוברים שהקצה כל השמן למצותו וצריך לבערו^{שכו}.

שמן שנשאב בצלוחית (בבקבוק) לא נאסר, ומותר להשתמש בו לחלין^{שכו}.

אם כבה הנר בלילה השביעי בתוך הזמן, והוסיף עבור הדלקת הלילה השמיני שמן אפלו יותר מכפי מצותו, ודלק בשעור ונותר שמן בנר, יהא אסור לכלי עלמא להשתמש בשמן שנותר כיון שודאי יש בו תערובת של שמן של הלילה השביעי שבתוך זמן המצוה^{שכח}.

ג. אפן הבעור

מותר השמן שאסור להנות ממנו, צריך לבערו על ידי שיעשה מדורה וישרפנו בפני עצמו^{שכט}, ואסור להניחו, ואפלו אם רוצה להניחו לשנה הבאה כדי לקיים בו מצות גר חנכה, כיון שחוששים לתקלה שמא יבוא לאכלו במשך השנה, ואף אם יניחנו בכלי מאוס שאין חשש שמא יאכלנו, מכל מקום חוששים שמא יבא להנות ממנו על ידי הדלקה לצורך חלין^{של}.

שכו. מ"ב ס"ק יח

שכו. ביאור"ל ד"ה הצריך

שכח. ביאור"ל ד"ה מן השמן

שכט. סעיף ד

של. מ"ב ס"ק יט

ד. נתערב מותר השמן בשמן אחר

אם נתערב מותר השמן שאסור בהנאה עם שמן אחר של חלין, יש בזה דין של תערובת אסור והתר שבטל בששים, דהינו שאם יש כמות של פי ששים שמן של התר כנגד השמן של אסור הרי הוא מתבטל ומתר להשתמש בו.

אם אין ששים כנגד שמן האסור ורוצה להוסיף לאחר שנתערב עוד שמן של התר כדי שיהא פי ששים כנגד האסור, הביא השלחן ערוך דעות הפוסקים האוסרים^{שא}, אך יש דעות המתירין באסור דרבנן להוסיף עליו מההתר כדי לבטלו^{שלב}.

שלא. סעיף ד

שלב. מ"ב ס"ק כ

פֶּרֶק טז

הַדִּלְקַת נֵרוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת

סימן תרעח תרעט תרפא

א. גַּר שַׁבָּת וְגַר חֲנֻכָּה - מַה קוּדֵם

מִי שְׁאִין יָדוֹ מְשַׁגֵּת לְקִנּוּת גַּם גַּר שַׁבָּת וְגַם גַּר חֲנֻכָּה יִקְנֶה גַּר שַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁנֶּר שַׁבָּת תִּקְנֶה חַי"ל לְצַרְךָ שְׁלוֹם בֵּית (שְׁמֻצְטֵעִים לִישֵׁב בַּחֲשׁוֹן^{שלג}) וְהוּא חָשׁוּב יוֹתֵר מִגַּר חֲנֻכָּה שֶׁתִּקְנֶהוּ לְפָרְסוּמִי נִסָּא^{שלד}.

יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבְּזֶמֶן שֶׁמִּדְּלִיקִים בְּפָנִים מִדְּלִיקִים נֵרוֹת חֲנֻכָּה עַל הַשְּׁלָחַן בְּתוֹךְ הַבֵּית, אֵף עַל פִּי שֶׁעַל יְדֵי זֶה מְשַׁתְּמָשִׁים בְּנֵרוֹת חֲנֻכָּה, וְלָכֵן אִם אֵין יָדוֹ מְשַׁגֵּת לְקִנּוּת גַּר שַׁבָּת וְגַר חֲנֻכָּה, יִדְּלִיק נֵרוֹת חֲנֻכָּה וַיִּנְיחֵם עַל הַשְּׁלָחַן וַיִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּאוֹתָם הַנֵּרוֹת גַּם לְסַעוּדַת שַׁבָּת.

וְרַב הָאֲחֵרוֹנִים חוֹלְקִים, וְסוֹבְרִים שֶׁאֵף בְּזֶמֶן שֶׁמִּדְּלִיקִים בְּפָנִים אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּאוֹרָם, וְלָכֵן אִם אֵין יָדוֹ מְשַׁגֵּת אֵלָּא רַק לְגַר אֶחָד יִדְּלִיק אֶת הַנֵּר הַיָּחִיד שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְגַר שַׁבָּת^{שלה}.

שלג. תרעח מג"א ס"ק א

שלד. תרעח סעי' א

שלה. תרעח מ"ב ס"ק ב

לכתחלה טוב וראוי להדליק לפחות שני נרות לכבוד שבת, אבל אם יש לו שני נרות בלבד, ידליק נר אחד לשבת ונר אחד לחנוכה, כיוון שבשעת הדחק מספיק לנר שבת נר אחד^{שלו}.

ב. נר חנוכה ויין לקדוש והבדלה - מה קודם

מי שיש לו נר לשבת, אבל אין ידו משגת לקנות גם נר חנוכה וגם יין לקדוש או להבדלה, חלוק הדין אם יש לו פת או אין לו פת^{שלו}.

אם יש לו פת, שייכול לקדש על הפת, יקנה נר נוסף לחנוכה, כיוון שבהדלקת נרות חנוכה מקיים פסוּמִי נְסָא, ועוד שהרי מעקר הדין יכול לצאת ידי חובת קדוש על הפת וחובת הבדלה בשמבדיל בתפלה^{שלח}.

ואם אין לו פת, קנית הפת קודמת [דמקיים בזה מצות קדוש ועקר סעודת שבת, ועוד דיש אומרים דחייב אכילת פת בשבת ובציעה על לחם משנה הוא מדאורייתא^{שלט}].

ג. ידליק נר חנוכה לפני נר שבת

נחלקו הפוסקים אם לאחר הדלקת נרות שבת מתיר לעשות מלאכה האסורה בשבת או לא^{שמ}.

שלו. תרעח מ"ב ס"ק א

שלו. תרעח סעיף א ומ"ב ס"ק ד

שלח. תרעח מ"ב ס"ק ו

שלט. תרעח ט"ז ס"ק ב ומ"ב סימן רסג ס"ק ט ובבאוה"ל ד"ה אין

שמ. תרעט מ"ב ס"ק א

בְּעֶרֶב שַׁבַּת מְדַלִּיקִין גֵּר חֲנֻכָּה בְּבִרְכָּה וְאַחֵר כֶּף מְדַלִּיקִין גֵּר שַׁבַּת, וְהִטָּע, כִּיּוֹן שֶׁחֲשִׁשׁוּ לְדַעַת הַפּוֹסְקִים שְׂאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה לְאַחֵר שֶׁהִדְלִיקוּ גֵירוֹת שַׁבַּת^{שמא}.

אִם הִדְלִיק גֵירוֹת שַׁבַּת וְאַחֵר כֶּף נִזְכָּר שֶׁלֹא הִדְלִיק גֵירוֹת חֲנֻכָּה, יֵשׁ בְּזֶה חֲלוּק בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה: אִישׁ שֶׁשָּׂכַח יָכוֹל לְהִדְלִיק גֵירוֹת חֲנֻכָּה, כִּיּוֹן שֶׁסּוּמָכִים עַל רֹב הַפּוֹסְקִים הַסּוֹבְרִים שֶׁמִּתָּר לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה לְאַחֵר הִדְלִיק גֵירוֹת שַׁבַּת.

אָבֵל אִשָּׁה שֶׁשָּׂכַחָה אֵינָה יְכוּלָה לְהִדְלִיק אַחֵר כֶּף גֵירוֹת חֲנֻכָּה, כִּיּוֹן שֶׁהַמִּנְהָג שֶׁמִּסְתַּמָּא מְקַבֵּלֶת שַׁבַּת בְּהִדְלִיק גֵירוֹת שַׁבַּת, וְלִכֵּן תֹּאמַר לְאַחֵר לְהִדְלִיק בְּשִׁבְלָהּ, וְהַמְדִּיק יִבְרֹךְ בְּרַפְּת "לְהִדְלִיק" וְהָאִשָּׁה תִּבְרֹךְ "שֶׁעָשָׂה נְסִים" וְ"שֶׁחֲחִינוּ"^{שמב}.

ד. זְמַן הִדְלִיקַת הַגֵּירוֹת בְּעֶרֶב שַׁבַּת

זְמַן הִדְלִיקַת הַגֵּירוֹת אֶפְלוּ בְּעֶרֶב שַׁבַּת הוּא לֹא לִפְנֵי פֶלַג הַמִּנְחָה [שְׁעָה וָרִבְעָה זְמַנִּים לִפְנֵי הַלֵּילָה].

וְצָרִיף לְהִדְלִיק גֵירוֹת אֲרָכִים אוֹ שִׁיתֵּן בִּנְר שְׁמֵן בְּשַׁעוֹר שֶׁיִּדְלַק עַד חֲצִי שְׁעָה לְאַחֵר צֵאת הַכּוֹכָבִים. וְאִם אֵין לוֹ גֵירוֹת אֲרָכִים כָּל כֶּף יִדְלִיק לְפָחוֹת גֵּר אֶחָד אֲרֹף בְּשַׁעוֹר הַנִּ"ל.

ה. זְמַן תְּפִלַּת מִנְחָה בְּעֶרֶב שַׁבַּת

נִכוֹן לְכַתְּחֹלָה לְהַתְּפִלֵּל מִנְחָה קֹדֶם שֶׁיִּדְלִיק^{שמג}.

שמא. תרעט שו"ע רמ"א סעיף א

שמב. תרעט מ"ב ס"ק א

שמג. תרעט מ"ב ס"ק ב

והטעם, שאם יתפלל מנחה לאחר הדלקת הנרות, יהיה נראה קצת כתרתי דסתרי, שהרי מה שמדליק בעוד היום גדול הוא כיוון שסומך על הקלא שמפלג המנחה נחשב כלילה, ואם כן איך יכול להתפלל מנחה לאחר שכבר נחשב כלילה^{שדמ}.

אף אם אינו יכול להתפלל קדם [כגון שחושש שיפסיד זמן ההדלקה וידליק מאחר מדי או שלא ימצא מניין לפני ההדלקה^{שמה}] יכול גם להתפלל לאחר ההדלקה^{שמו}.

ו. הבדלה על גר חנכה

בהבדלה במוצאי שבת אין להשתמש בגר חנכה, שהרי אסור להשתמש באור הנרות, ובהבדלה חייבים להנות מהאור - שהרי אין מברכים על הנר עד שיאותו לאורו^{שמו}.

יכול לברך על גר הבדלה ולכבותו, ואחר כך להשתמש בו לגר חנכה, ויש בזה מעלה, כיון דעביד ביה חדא מצוה ליתעביד ביה מצוה אחריתי.

למעשה אלו הנוהגים שקדם מדליקין גר חנכה ואחר כך מבדילין במבאר לקמן סעיף ז' אינם יכולים לקיים מעלה זו^{שמו}.

ז. סדר ההדלקה במוצאי שבת

נחלקו האחרונים איך ידליק במוצאי שבת, אם ידליק גרות חנכה ואחר כך יבדיל או יבדיל ואחר כך ידליק.

שדמ. תרפט שעה"צ ס"ק ז

שמה. תרפט אליהו רבה ס"ק א

שמו. תרפט שעה"צ ס"ק ז

שמו. תרפא סעי' א

שמת. תרפא מ"ב ס"ק א

הטעם של הסוכרים שידליק ואחר כך יבדיל הוא:

1. כדי שיתעכב בהוצאת השבת כמה שיותר^{שמט}.

2. בהדלקה יש פרסומי נסא [ופרסומי נסא קודם לדינים אחרים].

הטעם של הסוכרים שידליק ואחר כך ידליק גרות חנכה הוא: כיון שתדיר [הבדלה] ושאינו תדיר [גר חנכה] – תדיר קודם^{שנ}.

השלחן ערוך פוסק שקדם ידליק ויאמר "ויתן לך", ואחר כך יבדיל, והוסיף הרמ"א, דכל שפן בבית שידליק קדם הבדלה, שהרי ממילא כבר הבדיל בבית הכנסת^{שנא}.

ואם שכח לומר "אתה חוננתנו", יאמר "ברוך המבדיל..." לפני ההדלקה.

הכרעת המשנה ברוּחָה: בבית הכנסת אין לשנות המנהג שנהגו שקדם מדליקין ואחר כך מבדילין, ובבית דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד^{שנב}.

שמט. ואע"פ שכבר עשה מלאכה בהדלקת הנר דימה אותו האליהו רבה (ס"ק א) להדלקת הנר עבור ברכת מאורי האש שאע"פ שמדליק הנר מ"מ כל זמן שלא הבדיל עדיין יש בו ריח קדושת שבת.

שנ. תרפא מ"ב ס"ק ב ג וביאורה"ל

שנא. תרפא סעיף ב

שנב. תרפא מ"ב ס"ק ג

פֶּרֶק יז

תַּפְלוֹת בַּחֲנֻכָּה

סימן תרפב תרפג

א. תקנת "על הנסים"

בְּכָל שְׁמוֹנַת יְמֵי חֲנֻכָּה תִּקְנוּ חז"ל לומר בתפלה ובברכת המזון
 "על הנסים... בימי מתתיהו"^{שנג}.

עָקַר חֲנֻכָּה הוּא הוֹדָאָה עַל הַנְּסִים שֶׁנַּעֲשׂוּ בִּימֵי הַחֲשֹׁמוֹנָאִים,
 וְלָכֵן תִּקְנוּ לומר תוספת זו בברכות ההודאה, שֶׁהֵן: בַּתְּפִלָּה
 — בְּרֶכֶת "מודים", ובברכת המזון — בְּרֶכֶת הָאָרֶץ ("נוֹדָה
 לך")^{שנד}.

אומרים אותה גם בתפלות המוספין בחנכה (בשבת ובראש
 חֹדֶשׁ טִבָּת)^{שנה}.

וְאִף שֶׁתַּפְלוֹת הַמוֹסְפִין אֵינָן מַחֲמַת יְמֵי הַחֲנֻכָּה אֲלָא מַחֲמַת
 קַרְבָּנוֹת הַמוֹסְפִין שֶׁהָיוּ מִקְרִיבִים בְּשַׁבָּת וּבְרֵאשׁ חֹדֶשׁ, מִכָּל
 מְקוֹם כִּיּוֹן שְׁחִיבִים לְהִתְפַּלֵּל בְּיוֹם זֶה אַרְבַּע תַּפְלוֹת תִּקְנוּ לומר
 בְּכָל הַתַּפְלוֹת "על הנסים"^{שנו}.

שנג. תרפב סעיף א

שנד. תרפב מ"ב ס"ק ב

שנה. תרפב סעיף ב

שנו. תרפב מ"ב ס"ק ב

בְּכִרְכַּת מַעֲיִן שְׁלוֹשׁ (עַל הַמַּחֲזִיחַ) לֹא תִקְנוּ חֲזוֹ"ל לומר
 "עַל הַנְּסִים" שנו.

ב. שִׁכַּח לומר "עַל הַנְּסִים"

שִׁכַּח לומר "עַל הַנְּסִים", בֵּין אִם שִׁכַּח בְּתַפְלָה וּבֵין אִם שִׁכַּח
 בְּכִרְכַּת הַמְּזוֹן, וְסִיּוֹם אֶת הַתַּפְלָה וּבְכִרְכַּת הַמְּזוֹן אִינוֹ חוֹזֵר, מִשּׁוּם
 שִׁחְנָכָה אִינוֹ מְדַאֲוֵרִיתָא שנו.

גַּם בְּשִׁבְתַּת חֲנֻכָּה – שְׁחִיבִים לְאָכַל סְעוּדָה מַחֲמַת הַשַּׁבָּת – אִם
 שִׁכַּח לומר "עַל הַנְּסִים" לֹא יִחְזֹר שנט.

אִם נִזְכַּר לְפָנָי שֶׁאָמַר אֶת שֵׁם ה' בְּכִרְכָּה "בְּרוּךְ אַתָּה ה'" –
 בֵּין בְּכִרְכַּת הַמְּזוֹן ("עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמְּזוֹן") וּבֵין בְּתַפְלָה ("הַטּוֹב
 שְׁמָךְ"), אומר "עַל הַנְּסִים" וּמִמָּשִׁיךְ לְאַחַר עַל הַנְּסִים סֵדֶר
 הַתַּפְלָה וּבְכִרְכַּת הַמְּזוֹן ש.

אִם נִזְכַּר לְאַחַר שֶׁאָמַר שֵׁם ה', אומרו דְּרָךְ בִּקְשָׁה כְּדִלְהָלִין:
 בְּכִרְכַּת הַמְּזוֹן: כְּשֶׁמִּגִּיעַ לְ"הִרְחֵמֶן" יאמר "הִרְחֵמֶן יַעֲשֶׂה לָנוּ
 נְסִים וְנִפְלְאוֹת כְּשֵׁם שֶׁעָשִׂיתָ לְאַבוֹתֵינוּ בְּיָמֵינוּ הֵם בְּזִמְנֵנוּ הַזֶּה,
 בְּיָמֵינוּ מִתְּתִיבוּ... שסא.

בְּתַפְלָה: יאמר דְּרָךְ בִּקְשָׁה "הִרְחֵמֶן יַעֲשֶׂה לָנוּ..." לְאַחַר
 שֶׁיִּגְמַר לְהַתְפַּלֵּל, קֹדֶם "יְהִי לְרָצוֹן" [הַשְּׁנִי] שסב.

שנו. שם

שנח. תרפב סעיף א ובמ"ב ס"ק ג

שנט. תרפב מ"ב ס"ק ג

שס. תרפב סעיף א ובביאור "ל סימן קיד ד"ה במקום שנזכר

שסא. תרפב רמ"א סעיף א

שסב. תרפב מ"ב ס"ק ד

בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ טִבַּת הָחֵל בַּחֲנֻכָּה, אִם שָׁכַח "עַל הַנְּסִים" בְּבִרְכַּת
הַמָּזוֹן וְאוֹמֵר "הִרְחֵמְנוּ יַעֲשֵׂה לָנוּ נִסִּים", יֹאמְרוּ לְאַחַר "הִרְחֵמְנוּ
הוּא יַחֲדֵשׁ עָלֵינוּ אֶת הַחֹדֶשׁ הַזֶּה", דִּתְדִיר וְשֹׁאֵינוּ תְדִיר
תְּדִיר קוֹדֵם^{שסג}.

ג. נִסַּח תְּפִלַּת "עַל הַנְּסִים"

דִּקְדֹּק הַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה בְּנִסַּח תְּפִלַּת "עַל הַנְּסִים" לְאָמְרוֹ
בְּתַקוּנוֹ כְּדִלְהָלֵן:

❖ "וְעַל הַנְּסִים" עִם ו' הַחֲבוּר [שֶׁהוּא הַמִּשְׁפָּד לְבִרְכַּת "מוֹדִים"
שֶׁהוּא הוֹדָאָה] וְעֵינִי בְּהַעֲרָה^{שסד}.

❖ "כְּשֶׁעָמְדָה מַלְכוּת יוֹן הִרְשָׁעָה עַל עַמָּךְ יִשְׂרָאֵל", וְלֹא
"כְּשֶׁעָמְדָה עָלֵיהֶם מַלְכוּת..." כִּיּוֹן שֶׁכָּבַר אוֹמְרִים "עַל
עַמָּךְ יִשְׂרָאֵל"^{שסה}.

❖ "לְהַשְׁכִּיחַם תוֹרְתְךָ" וְלֹא "לְהַשְׁכִּיחַם מִתוֹרְתְךָ", כִּיּוֹן
שֶׁ"מִתוֹרְתְךָ" מִשְׁמַע רַק חֵלֶק מִהַתּוֹרָה, וְהַיּוֹנִים רָצוּ לְהַשְׁכִּיחַ
מֵהֶם אֶת כָּל הַתּוֹרָה^{שסו}.

❖ "וְקִבְעוּ שְׁמוֹנֶת יָמֵי חֲנֻכָּה אֱלֹהֵינוּ"^{שסז} וְלֹא "שְׁמוֹנֶת יָמִים
אֱלֹהֵינוּ", כִּיּוֹן שֶׁיֵּשׁ לְהַזְכִּיר חֲנֻכָּה כְּמוֹ שֶׁמְזַכְּרִים בְּכָל חַג "אֶת
יוֹם חַג פְּלוּנִי"^{שסח}.

שסג. תרפב מ"ב ס"ק ה

שסד. תרפב מ"ב ס"ק א בכל הסידורים הישנים האשכנזים והספרדים הנוסח הוא "על
הניסים" בלא ו' וכן המנהג, ועיין בס' שערי ימי החנוכה שער ד פ"ג סעיף ג

שסה. תרפב מ"ב ס"ק ח

שסו. שם

שסז. שם

שסח. תרפב מג"א ס"ק א

שׁ בְּסִיּוּם תְּפִלַּת "עַל הַנְּסִים" יֵשׁ הַמְּבַקְשִׁים "כְּשֶׁם שְׁעֲשִׂיתָ
[גַּם וּפָלֵא כֵן עֲשֵׂה עִמָּנוּ...] וְכָתַב הַשִּׁלְחָן עָרוּךְ שְׂאִין אוֹמְרִים
כֵּן, וַיֵּשׁ שְׂאוֹמְרִים^{שס}.

וְכָתַב הַמְּשָׁנָה בְּרוּרָה שְׁהַטַּעַם שֶׁיֵּשׁ שְׂאִין אוֹמְרִים אוֹתָהּ, כִּיּוֹן
שֶׁתְּפִלַּת "כְּשֶׁם..." בָּאָה בְּלִשׁוֹן עֲתִיד, וְאֵלּוּ "עַל הַנְּסִים" שֶׁהִיא
הוֹדָאָה נֶאֱמָרֶת בְּלִשׁוֹן עָבֵר.

וְאֵין הַטַּעַם מְשׁוּם שְׂאִין מְבַקְשִׁים בְּקִשּׁוֹת בְּג' בְּרָכוֹת רִאשׁוֹנוֹת
וְאַחֲרוֹנוֹת, שֶׁהָרִי רַק בְּקִשָּׁה פְּרָטִית אֵין לְבַקֵּשׁ, וְנִסַּח זֶה הוּא
בְּקִשָּׁה לְרַבִּים^{שע}.

לְמַעֲשֵׂה הַכְּרִיעַ הַמְּשָׁנָה בְּרוּרָה דְּעֵבִיד כְּמַר עֵבִיד וְדְעֵבִיד
כְּמַר עֵבִיד.

ד. אֲמִירַת הַלֵּל בַּחֲנֻכָּה

בְּכָל שְׁמוֹנֶת יָמֵי חֲנֻכָּה תִּקְנוּ חַז"ל לומר הַלֵּל שְׁלֵם^{שעא}.
וְהַטַּעַם, לְפִי שֶׁבְּכָל יוֹם נַעֲשֶׂה גַם נוֹסֶף [שֶׁהַשִּׁמּוֹן שֶׁמֶצֶאוֹ
עֲדִין דִּלְקָא]^{שעב}.

לְאַחַר אֲמִירַת הַהֵלֵל אוֹמְרִים חֲצִי קִדִּישׁ^{שעג}, וּבְרֹאשׁ חֹדֶשׁ טַבַּת
שְׁמִתִּפְלְלִים בּוֹ מוֹסֶף אוֹמְרִים קִדִּישׁ שְׁלֵם.

אֲבָל בְּתוֹךְ ז' יָמִים אֵין אוֹמֵר הַלֵּל, וּבְשַׁעְרֵי תְּשׁוּבָה הֵבִיא דְּעוֹת
חוֹלְקוֹת אִם בְּבֵית הָאָבֵל יֹאמְרוּ הַמְּתַפְלְלִים הַלֵּל^{שעד}.

שסט. תרפב מ"ב ס"ק ז

שע. תרפב מ"ב ס"ק ז

שעא. תרפג סעיף א

שעב. תרפג מ"ב ס"ק א

שעג. שם

שעד. שם

ה. תפלות שאין אומרים בתנפה

ימי התנפה הם ימי הליל והודאה, ולכן אין אומרים בימים אלו
התפלות דלהלן:

❧ תחנון ❧ "למנצח" ❧ "צדקתך צדק" וכו' בשבת במנחה,
❧ צדיק הדין שאומרים לאחר קבורה^{שעה}.

ובשני וחמישי: ❧ "א-ל ארך אפים" שאומרים לפני קריאת
התורה ❧ "יהי רצון" שאומרים לאחר הקריאה^{שעו}.

שעה. תרפג רמ"א סעיף א

שעו. תרפג מ"ב ס"ק א